RHETORICÆ LIBRI DVO.

QVORVM

Prior de Tropis & Figuris,
Posterior de Voce & Gestu

PRÆCIPIT.

IN VSVM SCHOLA-
rum accuratiùs editi.

Horat. de arte.
Quicquid præcipies esto brevis, vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantq́ fideles.

OXONIÆ,
Excudebat JOSEPHVS BARNESIVS.
M. D. XCVIII.

VIRO VIRTVTIS ET HONORIS NOMINE NOBI-lissimo, Thomae Egertono, Equiti, Domino Custodi magni sigilli Angliae, Carolus Butler Magdalenensis S. D.

[illegible] est bonarum artium venustas & pulchritudo (illustrissime Heros) ut literatorum ingeniis, ut [illegible] nihil amabilius dari possit [illegible] mirabilius [illegible]. Ideoque ut antiquitus viri docti suos semper habuerunt Mœcenates & patronos: ita nunc etiam non desunt, qui, tanquam illi Tutelares, eos non solum ab vetustatis tenebroso livore vindicare, sed etiam dignis honorare praemiis supremis student. Inter quos, quamvis non pauci reperiantur, qui de doctrina & literatis bene sunt meriti; tibi tamen prae caeteris omnes & palmam, ut omnes [illegible] concedunt: qui a te [illegible] ad hoc [illegible] honoris culmen [illegible] merito [illegible] evectus,

VIRO VIRTVTIS ET HONORIS NOMINE NOBILISSIMO, THOMAE EGERTONO, Equiti, Domino Custodi magni sigilli *Angliæ*, CAROLVS BVTLER *Magdalenensis*. S. D.

A est bonarum artium venustas & pulchritudo (illustrissime heros) vt liberalibus ingeniis nihil suavius, nihil amabilius videri possit: *quæ si oculis cernerentur, mirabiles sui amores excitarent*. Ideoq; vt antiquitùs viri docti suos semper habuerũt Mœcenates & patronos; ita nunc etiam non desunt, qui, tanquã Dii Tutelares, eos non solum ab inveterato tenebrionũ livore vindicare; sed etiam dignis honorare pręmiis inprimis student. Inter quos, quamvis non pauci reperiantur, qui de literis & literatis benè sunt meriti; tibi tamen præ cæteris primas & palmam, vna omnes voce facilè concedunt: qui à teneris etiam vnguiculis, præsertim ex quo ad hoc tam excelsum honoris culmen tua te merita evexerunt,

vexerunt, omnes curas & cogitationes tuas ad rei literariæ pariter & religionis propagationem eousq; intenderis; vt non tam amplissimo illo honoris loco honorari, quã ipsum honorasse meritò dicaris. Sed nõ est animus spatiosum laudũ tuarum campũ ingredi: tum quòd eas licet modestissimas modestia tua nõ ferat, tum quod omnibus iam sint satis notæ; vt pote qui nõ mediocres prudentię, iustitię, & benignitatis tuę fructus iugiter percipiãt. Pro tãta tua in omnes, pręcipue Academicos, bonitate, ----*grates persolvere dignas Non opis est nostra*: ---- nostram verò gratitudinem, quam imo fixam pectore habemus, omni tibi officii genere probare cupimus. Communis nostra parens Academia, cum nihil haberet quo tibi magis gratificari posset; quem illius fidei credidisti, optimæ spei filium, eundem tibi literarum, & virtutum ornamentis haud vulgariter excultum reddidit. Adeo vt non tam nomine & corporis effigie, quam eximiis animi dotibus patrem ita exprimat, vt vivus in eo repubescere, mortuus reviviscere videaris. Faxit bonorum omnium author & perfector, vt quę in florente illius ętate pulchrè cernimus efflorescere, ad paternam indies excrescant maturitatem. Iam vero, vt debitum istud matris munus tibi non potest esse non gratissimum; ita spero etiam, solita tua humanitate fretus

tus

tus, exiguũ hoc natorum minimi munuſculũ tibi non ingratũ fore: vt cuius pia & ſincera munificentia, viri veræ ſapientiæ præceptis paſsim ſunt informati; eiuſdem auſpiciis, pueri etiam politioris diſciplinę rudimentis erudiantur. Filii grãdiores, qui ſuã gravioribus ſtudiis operã impenderunt, graviora tibi, in perpetuam & tui & ſui nominis memoriam, exhibent: Ego per hoſce nõ paucos annos puerilibus exercitatus, puerilia affero: ſed tamen ita puerilia, vt provectiores etiam perlegiſſe non pœnitebit. Continet hic libellus Rhetorices artem plenè, ſuccinctè, & perſpicuè explicatam. Quicquid enim vel veteres, vel recentiores hac de re vſpiam ſcripſerunt, id totum legitima methodo conformatũ, ac inſignibus poetarum & oratorum exemplis illuſtratũ hîc proponitur. Iſtud qualecunq; obſervãtię meę μνημόσυνον, amplitudinis tuæ patrocinio (honoratiſsime Mæcenas) conſecro: vt gratioſi nominis tui inſcriptione decoratum, & pręmunitũ, candidis Muſarũ myſtis magis arrideat, & inſulſas Momi calumnias minùs metuat. Deus te, pro immenſa ſua bonitate, eccleſiæ, reipub. Academiæ, & ingenuis eius alumnis, quam diutiſsimè ſervet incolumem: & pro bona ſemente, quã hic apud nos facis, meſſem in cœlis apud Chriſtum æternam largiatur. *Oxon.* 16. Calend. Decemb. 1598.

AD LECTOREM.

INTER Philosophos, quos eximia sapientia posteris commendata per universum terrarum orbem celebravit, quotum iure teneat locum Petrus Ramus, eorum sit iudicium, qui cum eruditione tum æquitate præstantes, optime diiudicare & possunt & volunt: mea sane sententia, si vel in præceptis veritatem, vel in methodo brevitatem, vel in exemplis perspicuitatem, vel in omnibus vsum & vtilitatem respicias; in celeberrimo illo, & honoratissimo choro nemini secundus assidebit: imo (vt liberè quod sentiam eloquar)

-- tantùm alios inter caput extulit omnes,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Huius ego nomine, hoc tibi (ingenue lector) opusculum offero: quod siquid fructus ac emolumenti afferat, id omne illi acceptum referes. Quippe qui ipsius materiam, latas perlustrans probatissimorum authorum sylvas, studiose exquisivit: exquisitam impigra succidit manu: succisam ad amussim dolavit, levigavit, cōformavit. Quam sic præparatam, ipse structuris occupatus grādioribus, Audomaro Talæo artifici certe perquam perito, in perfectum opus compingendam commendavit: qui quidem commisso sibi munere, non invita (quod aiunt) Minerva, perfunctus est. Quando tamen, quod in re tam difficili facile est, non nulla peccantur; quædam sunt immissa prope inutilia, quædam etiam omissa plane necessaria; opera-pretium me factürum

ctu rum sensi, si supplerem quæ desunt, amputarem quæ supersunt, & paucula etiam indigesta, suis restituerem locis: vt pulchrum hoc præstantis nostri architecti ædificium, omnibus suis numeris absolutum & completum, commode tuis vsibus inserviret. Istud quidem, studiosæ consulens iuventuti, manibus pedibusq; obnixè conatus sum: quod si voti compos effectū dederim, habeo quod expetivi præmium: sin optatum hunc finem sedula mea industria minùs videatur assequuta; veniam voluntas promeretur. Sed nigrum, precor, parumper abstine calculum: aspice, inspice, perspice primò: censuram deinde sperabo æquiorem. Et quam tandem? inquis: vtcunq; tua in hoc opere opella vituperio careat; non tamen eiusmodi est vt laudē aliquam mereatur. Nam difficilia quæ pulchra: *atqui* facile est inventis addere. *Esto: neq; enim gravabor ista mihi (vt cui non meum encomium, sed tuum commodum hanc suasit provinciam)*

Et dici potuisse, & non potuisse refelli.

Quamvis de nimia facilitate, vbi ipse in re simili periculum feceris, minùs forsan constanter asseverabis.

Troporum explicationes tropis ipsis in contextu subnectendas non censui: partim vt pueris in discendo labor minueretur, partim ne si eas vnà memoria mandarent; aptè, verè, & expeditè de ijs rebus oscitantes responderent, quas tamen minime intelligerent. Rectiùs itaq; post singula capita seorsim collocantur: vnde

discentibus petere licebit, quoties de ijs hæsitaverint.

In capite de metro si quid desideráris, quamvis id totum in Grammatica, quæ & ipsum metrum sibi arripuerat, reperiatur; tamen, ne alibi quærere opus sit, quod ad eum locum necessariò spectat, compendiariam de Metaplasmo, & syllabarum quantitate doctrinam, è Grammaticis collectam, illîc inserui.

Quæ teneris tyronum memorijs non ita necessariò erunt committenda, minusculis characteribus, distinctionis gratia, excudenda curavi: ne vel minimum in hoc stadio currentibus offendiculum obstet, quod eos in via retardare queat.

Cætera, in quibus dicendi discipulis non inutilem navavi operam, non est quod præmoneam: ipse inter legendum per te observabis.

Vive, vale. Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti: si non, his vtere mecum.

RHETORICÆ LIBER PRIMVS DE ELOCVTIONE.

Caput Primum.

HETORICA est ars bene dicendi: Cuius virtus prudenter adhibita mirabiles effectus habet. Ideoque Plato Sophistis Græciæ & Rhetoribus iratus, hanc ipsam artem ὀψοποιικὴν, καλλωπιστικὴν, κολακικὴν, γοητικὴν, quandam obsonandi, fucandi, adulandi, incantandi peritiam appellat. Et quidem nullum est vel condimenti, vel fuci, vel adulationis, vel incantationis genus, quo rudes & imperiti auditores facilius, quam Rhetoricis ornamentis ad idoneam sententiam accommodatis, capiantur:

Partes Rhetoricæ duæ sunt, elocutio & pronuntiatio. Elocutio est exornatio orationis: *Elocutio.*
Eaq; per se plurimùm potest: vt in Curione, qui tametsi cæteris eloquentiæ laudibus maxime nudus esset, tamen elocutionis splendore, & copia, & bonitate quadam expedita, & profluente celeritate, orator proximus optimis numeratus est.

Elocutio est tropus aut figura. Tropus est elocutio, qua verbum a nativa significatione in *Τρόπος. modus seu mutatio.*

 aliam

aliam immutatur.

Et certe tropum necessitas genuit, iucunditas autē postea celebravit. Nam vt vestis frigoris depellendi causa reperta est primò, post adhiberi cœpta est ad ornatum etiam corporis & dignitatem: sic verbi modificatio instituta est inopiæ causa, frequentata delectationis.

Κατάχρησις *Abusio.* Ὑπερβολή *Superlatio.* Μετάληψις *Trāsumptio.* Ἀλληγορία *Inversio.*

Communes eius 1 affectiones sunt quatuor: nam si tropus durior sit & inæqualior, 2 CATACHRESIS dicitur: si elatior & audacior, 3 HYPERBOLE: si in vna voce multiplex, 4 METALEPSIS: si in pluribus continuatus, 5 ALLEGORIA.

Αὔξησις *Amplificatio* Μείωσις *vel* Ταπείνωσις *Diminutio.*

Hyperbole est Auxesis, aut Miosis. Auxesis est, cum augendi aliquid, & amplificandi gratia verbum gravius proprii loco substituimus: vt cum *liberalem magnificum*, *severum sæuum*, *improbum sacrilegum* dicimus. Miosis seu Tapinosis est, cum minuendi & extenuandi causa leviori vtimur vocabulo quam res postulat: vt cum *adulatorem blandum* & *affabilem*, *prodigum* aut *audacem liberalem* aut *fortem* nuncupamus.

Quæ defectum 6 auget Hyperbole, Miosis est: vt cum *homunculum Pigmæum*, *stupidum stipitem*, *qui non respondet mutum appellamus*. Allegoriæ autem præcipua laus est: quæ vna aures nostras mirificè capit. Vt enim troporum singulorum ornatus magnus est, ita continuatorum & cōiunctorum multo maximus.

7 In Allegoria tenendum est illud, vt quo ex genere rerum cœperis, eodem desinas: secus inconsequentia fœdissima fuerit.

Ad

Ad cap. 1.

¶ *Affectiones.* Generalis tropi affectio

est { vnius { inæqualis, Catachresis. / audacioris, Hyperbole. } / plurium { in vno verbo, Metalepsis. / in verbis pluribus, Allegoria. } }

2 *Catachr.* Catachresis est durior & iniucundior verbi immutatio, cum scilicet nomen aliquod pro alio ponitur, in cuius locum non deductum esse, sed irruisse; non precario, sed vi venisse videatur. 3 *Hyperb.* Hyperbole est ementiens superiectio, sive audacior tropi superlatio: quæ quamvis sit vltra fidem, non tamen esse debet vltra modum: monere satis est mentiri Hyperbolen, nec ita vt mendacio fallere velit. Hæc Quintilianus lib. 8. cap. 6. 4 *Metalep.* Metalepsis est tropi in vno verbo multiplicatio, quando nempe ex proprio significatur improprium, & ex improprio illo rursus aliud improprium, atque ita deinceps, intercedente (vt ait Fabius) medio gradu transitum phæbente: aut (vt Valerius interpretatur) cum gradatim itur ad id quod significatur. 5 *Alleg.* Allegoria est tropi continuatio: vbi nimirum eiusdem generis tropi plures coniunguntur. 6 *Auget.* Nam defectum augere est extenuare. Vide numerum 13. in notis ad caput nonum. 7 *In Allego.* Sic inquit lib. 8. cap. 6. Quintilianus.

Caput secundum.

I
Μετωνυμία
Transnominatio.

TRopi 1 genera sunt Metonymia & Ironia, Metaphora & Synechdoche.

METONYMIA est tropus 2 causæ ad effectum, subiecti ad adiunctum, vel 3 contra. Metonymia causæ est efficientis aut materiæ.

I *Metonymia causæ.*

Efficientis. EFFICIENTIS, vt cum inventor & author pro ipsis effectis rebus vsurpantur. Pro Marc. *Quos amisimus cives, eos 4 Martis vis perculit non ira victoriæ.* Georg. 1.

Aut dulcis musti 5 Vulcano decoquit humorem.

Sic 6 *Oceanus* & *Tethys*, *Nereus* & *Doris*, *Neptunus* & *Amphitrite*: *Pontus* etiam Metalepticωs pro *mari*: 7 *Liber* & *Ceres* pro vino & pane in prosa Catachresin habent. Lucani

catachresis libro 4. Catachresis est vsitatior.

8 *Vrebant montana nives, camposq; iacentes*
Non duratura conspecto sole pruinæ.

Metalepsis. Metalepsis est pro Amer, *Accusant ij qui in 9 Fortunas huius invaserunt*, & Aeneid. 4.

Quin morere, vt merita es, 10. ferroq; averte dolorẽ

Allegoria. Allegoria Eun. Ter. *Sine* 11 *Cerere* & 12 *Libero friget* 13 *Venus.* Est prętereа hic valde vsitatũ, imo (quia verbum deest) necessarium, scriptores pro scriptis operibus appellare. Mart. lib. 14.

Pellibus

Pellibus exiguis arctatur 14 *Livius ingens:*
Quem mea non totum bibliotheca capit.

METONYMIA MATERIAE est, cum nomen materiæ pro effecto ponitur. Verr. 6. *Cum essent triclinia strata,* 15 *argentũq; expositum in ædibus.* Metalepsis est Meta. 1. *Materia.* *Metalepsis.*

---& structis cantat 16 *avenis.*

Item Aeneid. 8.

Labitur uncta vadis 17 *abies---*

18 *Abies* tamen, pro *tabellis* in prosa Catachresis est. Allegoria hic quædam est. Horat. Epist. 2. lib. 1. *catachresis* *Allegoria.*

Non domus & fundus, non 19 *æris acervus & auri*
Ægroto domini deduxit corpore febres.

2. leg. 20 *AEs & ferrum duelli insignia sunt, non fani.*

Ad cap. 2.

¶ *Genera.* Vox genus sæpissime ponitur pro specie intermedia (quæ scilicet alias etiam species subiectas habet, quarum respectu genus esse possit) non solum apud Ciceronem & Latinos omnes, sed & apud Aristotelem ipsum, vt capite de qualitate, vbi secundum, tertium, & quartum genus appellat qualitatis. 2 *Causa.* Causa est cuius vi res est: est autem quadruplex.

Efficiens a	qua	res est.
Materia ex	qua	res est.
Forma per	quã	res est.
Finis propter	quã	res est.

Verum ex his quatuor, duæ tantum priores hic locum habent. 3 C*ontra*.i. effecti ad causam, adiuncti ad subiectū. 4 *Martis*.prælii: Mars enim armorum bellorumque inventor primus putatur veteribus. Diodor. Siculus lib. 6. 5. *Vulcano*. igne. Vulcanus ignis inventor hoc modo fuisse fertur à Diodoro: cum videret lapso fulmine sylvam ardere, materiam vberiorem adhibuit, ignisque vsum præcipue in metallis fabricandis mortalibus ostendit: itaq; hic pro igne ponitur, vt etiam infra: *Nec se Vulc*. 6 *Oceanus*. Oceanus Cæli ac Vestæ filius, antiquissimus maris deus, coniugem habuit sororem Tethyn: Nereus filius Oceani & Tethyos vxorem sibi adiunxit sororem Dorin: Neptuno Saturni & Opis filio, cui in orbis divisione regnum maris contigit, nupsit Amphitrite Nerei & Doridis filia: Pontus Nerei filius fuit, frater Amphitrites: vnde isti dii deæque pro mari vsurpantur.

Oceanus Metam. 15:

Candidus Oceano nitidum caput abdiderat sol,

Tethys Lucan. Lib. 6.

Aut vaga cum Tethys Rutupinaq; littora feruent,
Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.

Nereus Metam. I.

Nunc mihi qua totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus----

Doris Ecloga 10.

Doris amara suam non intermisceat vndam.

Neptunus Horat. Episto. 11. lib. 1.

Neptunum procul e terra spectare furentem.

Amphitrite Meta. lib. 1. ---- *Nec brachia longo*
Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

Pontus autem non nisi per Metalepsin ponitur pro integro mari: primo enim transfertut ad illud mare significandum, quod a palude Mœotide vsque in Tenedum insulam maris Aegei protenditur, vt Lucan. lib. 5.

Arctatus rapido fervet qua gurgite Pontus.
Et in illo quod paulo infra habetur disticho.
Plurima sed pelago &c. Deinde per Synecdochen membri pro vniverso mari vsurpatur, vt. In Ibin.

Nec se vulcanus nec se tibi præbeat aer:
Nec tibi det tellus, nec tibi Pontus iter.

7 *Liber*. *Vulcanum* pro *igne* vulgo audivimus: & *vario Marte pugnatum* eruditus est sermo: & *Venerem* quàm *coitum* dixisse magis decet: at *Liberum* & *Cererem* pro vino & pane licentius quam vt fori severitas ferat, ait Quintilianus libri 8. capite 6. 8 *Vrebant*. Vrere hic Catachresticωs dicuntur nives & pruinæ pro exiccare & absumere, quæ ustionis sunt effecta. Sic apud Ovidium 3. Trist. Eleg. 2.

Plurima sed pelago, terraq; pericula passum,
Vstus ab assiduo frigore Pontus habet.

9 *Fortunas*. opes. Metalepsis: Duplex enim hîc est tropus Fortunæ pro Fortuna Synecdoche est numeri, & Fortuna pro bonis & donis Fortunæ, Metonymia est causæ efficientis. 10 *ferroque*. morte. Metalepsis: Nam ferrum pro gladio, aut ferreo aliquo telo Metonymia est materiæ, & gladius pro morte, cuius est instrumentalis causa, Metonymia efficientis est. 11 *Cerere*. Sine pane, & vino friget amor. Allegoria: cõtinuatur enim Metonymia. Ceres prima dicitur vsum frumenti homines docuisse, molere, & panem conficere, cum antea glandibus vescerentur. Diodor. 6. Plin. 7. 12 *Libero*. Diodor. li. 4. ait Bacchum vini ex uva exprimendi rationem primum tradidisse: quod ipsum nos antiquioribus literis persuasi tribuimus Noacho. 13 *Venus*. Veneri maturæ virginum ætatis, aliarumque rerum quæ circa nuptiarum sacra & fœdera celebrantur, curam dedisse Iovem scribit lib. 6. cap. 15 Diod. vnde poetę illam cum amoris, tum pulchritudinis, gratiæ, & deliciarum deam faciunt: ideoque pro his etiam interdum ponitur.

nitur. Catull.

Lesbia formosa est, quæ cum pulcherrima tota est,
Omnibus vna omnes surripuit veneres.

i. gratiam, venustatem, delicias. 14 *Livius.* historia de rebus Romanis 140. libris a Livio conscripta. 15 *Argentum.* supellex, cuius materia fuit argentum. 16 *Avenis* fistula arundinea. Metalepsis: Avena pro culmo avenaceo. Synec. integri, culmus avenaceus pro culmo in genere Syn. speciei, culmus pro arundine Synec. est contraria generis pro specie, (fistula enim qua hîc cecinit Mercurius ex arundine fiebat in quam Nympha Syrinx est mutata) postremò arundo pro ipsa fistula Metonymia est materiæ pro effecto. 17 *Abies.* Metalepsis: abies pro tabellis abiegnis metonymia est materiæ, & tabellæ pro navi eadem est Metonymia. 18 *Abies.* Catachresis: sic enim lib. 8 cap. 6. Quintilianus, Prosa non puppim pro navi, nec abietem pro tabellis recipiet. 19 *Æris & auri.* nummi ænei, & aurei. Allegoria. 20 *Æs & ferrum.* arma ex ære, & ferro conflata: Alleg. coniunguntur enim hîc duæ Metonymię, *æs* & *ferrum*, vt supra *æris* & *auri*.

Caput tertium.

2 *Metonymia effecti.* METONYMIA EFFECTI est, cum ex effectis efficiens significatur. Ovid. Trist. lib. 1, Eleg. 1.

1 *Carminibus metus omnis abest, ego perditus ensem*
Hæsurum iugulo iam puto iamq; meo.

ibid. *Quas meruit pœnas iam dedit illud 2 opus.*

AEneid. 6. *Scipiadas 3 cladem Libyæ--*

Allegoria. Ter. Eun. *Ego pol te pro istis dictis & factis 4 scelus vlciscar.*

vlciscar. Est & Metonymia ista in epithetis. Pro Marc. *Victoria natura 5 insolens est, & superba.* ibid. *Victoria 6 ferocitatem extimescere.* Vbi Metalepsis est, vt etiam. Aeneid 1. Metalepsis.

Sed pater omnipotens speluncis abdidit 7 atris.

Allegoria quædam hîc est: Aeneid. 6. Allegoria.

8 *Pallentesq; habitant morbi, tristisq; senectus.*

9 Sic orator *præcipitem iram, hilarem adolescentiam, segne otium* dixit: Imo vero hinc & poetarum, & oratorum plurima epitheta sunt.

Ad cap. 3.

¶ *Carminibus.* poetis carmina componentibus. 2 *Opus* Ovidius illius operis author. 3 *Cladem.* cladis effectores: qui cladem Libyæ intulerunt. 4. *Scelus.* scelestе scelerum machinator. Auxesis: hinc enim graviùs & asperiùs hominem perstringit, quam si sceleratũ nuncupasset. Similis est Hyperbole in Metonymia adiuncti. Hanc etiam Metonymiam habet Vlysses in illa pro spoliis Achillis oratione, Metam. 13

Si mea cum vestris valuissent vota Pelasgi

Non fores ambiguus tanti certaminis hæres.

i. armorum propter quæ certamen erit. 5 *Insolens.* i. insolentes & superbos faciens: tales enim victores reddit. 6 *Ferocitatem.* Metalepsis: victoriæ ferocitatem, pro ferocem victoriam, modus est quartus, & ferocem victoriam, quæ faciat victorem ferocem, secundus modus est. 7 *Atris.* profundis. Metalepsis: Atris pro tenebrosis Metaphora est vsitata: tenebrosis pro profundis Metonymia est effecti, profunditas. n. in speluncis tenebrarnm est causa.

8 *Pal-*

8. *Pallentes.* Pallentes dicuntur morbi, tristisq; senectus, quòd illi pallentes, hæc tristes facit: vbi Metonymiæ in *pallentes* & *tristis* continuatio facit Allegoriam. 9 *Sic Orat.* Vt ait lib. 8. cap. 6. Quintilianus.

Caput Quartum.

3 *Metonymia subiecti.* METONYMIA SVBIECTI est, cum nomen proprium rei subiectę ad significandam rem adiunctam traducitur. Ovid. epist. 16.

Non tu plus cernis, sed plus temerarius audes:
Nec tibi plus 1 cordis, sed minus 2 oris inest.

Catachresis. Catachresis est Epod. Ode. 12.

An gravis hirsutis cubet 3 hircus in alis.

Sic ponitur continens pro re contenta. Aeneid. 1. *--- Ille impiger hausit*
Spumantem 4 pateram & pleno se proluit 5 auro.

Serm. 2. Saty. 3.

Danda est ellebori multo pars maxima avaris,
Nescio an 6 Anticyram ratio illis destinet omnem.

Est vero Metonymia hæc longe frequentissima cum locus pro ipsis incolis vsurpatur. Meta. lib. 1.

Neve foret 7 terris securior arduus 8 æther.

Hyperbole. Metalepsis. in Pis. *Quod in me 9 carcerē effudistis* Hyperbole est. Metalepsis reperitur Aeneid. 2.

Invadūt 10 vrbem somno vinoq; sepultam. & Met. 13
11 *Pergama tum vici, cum vinci posse coegi.*

Allegoria. Allegoria pro Pompeio. *Testis est 12 Italia, quam ille*

ille ipse Victor L. Sylla huius virtute & consilio confessus est fuisse liberatam: Testis est Sicilia, quam multis vndiq; cinctam periculis, non terrore belli, sed celeritate consilij explicavit: Testis est Gallia, per quam legionibus nostris in Hispaniam iter Gallorum internecione patefactum est: Testis est Hispania, quæ sæpissime plurimos hostes ab hoc superatos prostratosq; conspexit. 13 Aliter etiam locus ad res locatas traducitur. 1. de Orat. *Age vero, ne semper* 14 *forum, subsellia, rostra, curiamq; mediteris:* quæ Allegoria est, vt rursus ibidem. *Longe* 15 *Academia illi ac Lycio tuum hoc suburbanum gymnasium anteponam.* Ex hoc genere etiam est illud, cum ex possessore possessa res intelligitur. Aeneid. 2.

--- Iam proximus ardet.
16 *Vcalegon.* ---

Ad Attic. Epist. 5. *Ego cum triduo cum Pompeio, &* 17 *apud Pompeium fuissem. Et malo tecum* 18 *apud te ambulare.* Cic. de Senect. *Cuius villam ego contemplans (non enim longe abest* 19 *à me.)* Sic dicimus hominem devorari, cuius patrimonium devoratur. Terent. Heaut. *Quid te futurum censes,* 20 *quem assidue exedent?* Sic 21 *ab Annibale cæsa apud Cannas sexaginta millia Romanorum* dicimus. Sic litigantium clientum advocati personas suas pro clientum personis vsurpant: pro Cæcin. 22 *Restituisse te dixti: nego me edicto Prætoris restitutum esse.* Sic etiam nomen rei significatæ tribuitur signo. Fast. 1.

23 *Iuppi-*

23 *Iuppiter angusta vix totus stabat in ade:*
Inq; Iovis dextra fictile fulmen erat.

Virg. Eclog. 3.

24 *Orpheaq; in medio posuit sylvasq; sequentes.*

Ad Cap. 4.

¶ *Cordis.* Prudentiæ, quæ in corde sedem habet: vnde prudentes cordati dicuntur. 2 *oris.* pudoris, qui se ore i. vultu prodit. 3 *Hircus.* hircinus fætor. Catachresis: quam eandem habet Catull. in Rufum.

Lædit te quædam mala fabula qua tibi fertur
Valle sub alarum trux habitare caper.

4 *Pateram.* 5 *Auro.* hîc per spumantem pateram & plenum aurum intelligis omne illud vinum quo vasa ista impleta sunt: sed in *auro* est Metalepsis, nam aurum pro aureo cratere Metonymia est materiæ. 6 *Anticyram omnem.* totius insulæ elleborum: ac si maxime insanirent avari, ideoq; hac herba, qua cerebrum adversus insaniam purgatur, maxime indigerent. 7 *Terris.* hominibus terræ incolis. 8 *AEther.* cælites, qui tenent æthera. 9 *Carcerem.* qui in vinculis & carcere erant, vel digni carcere. Hyperbole. graviùs enim & turpiùs sonat odiosum nomen carceris, quam si incarceratos aut maleficos dixisset. 10 *Vrbem.* Troianos somno vinoq; sepultos. Metalep. vrbem pro Troia Synecdoche est generis, & Troia pro Troianis Metonymia est subiecti. 11 *Pergama.* Troianos. Metalep. Pergama, i. arces Troiæ pro ipsa Troia Synecdoche est membri, & Troia pro Troianis Metonymia est subiecti. 12 *Italia.* Hîc Cicero *Italiã, Siciliã, Galliam, Hispaniã* posuit pro Italis, Siculis, Gallis, Hispanis. 13 *Aliter.* nempe cum nomine loci significatur non ipsum locatum, sed locati adiuncta aut effecta. 14 *Forum.* Actiones

ones Rhetoricas in foro, in subselliis, in rostris, in curia. Allegoria. 15 *Academiæ.* per *Academiam*, *Lycium*, *Tusculanum* suburbanum illud gymnasium, intelligimus doctrinam celebratam in Academia a Platone, in Lycio ab Aristotele, in Tusculano, a Cicerone. Allegoria. 16 *Vcale.* Vcalegonis domus. 17 *Apud Pomp.* in ędibus Pompeii. 18 *Apud te.* domi tuæ. 19 *A me.* a villa mea. 20 *Quem.* cuius opes exhaurient. 21 *Annibale.* Quia ab exercitu cuius dux erat Annibal cæsa sunt. 22 *Restitnisse.* Sic Cicero Pisonem advocatum partis adversæ alloquitur, tanquam Ebutio id diceret Cæcinna. 23 *Iuppiter.* Iovis statua. 24. *Orphea.* Cælatas Orpheos & sylvarum imagines.

Caput quintum.

METONYMIA ADIVNCTI est, cum ex adiunctis res subiectæ significantur. Virg. Eclog. 8. 4 *Metonymia adiuncti.*

Necte tribus nodis 1 ternos Amarylli colores,

Sic nomina virtutum ipsarum pro bonis viris, & vitiorum pro malis, & multarum aliarum rerum pro personis quibus adiunctæ sunt vsurpantur. Catil. 2. *Ex hac enim parte 2 pudor pugnat, illinc petulantia: hinc pudicitia, illinc stuprum: hinc fides, illinc fraudatio: hinc pietas, illinc scelus: hinc constantia, illinc furor: hinc honestas, illinc turpitudo: denique æquitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitijs omnibus,* quę per- Allegoria.

Hyperbole. illustris est Allegoria. Ex hoc genere sunt illa Ciceronis Hyperbolica. *O 3 pestis! O labes! O audaciam incredibilem!* & similia. Hyperbole autem hic elatior existit, cum virtutibus, vitiis, aliisq; qualitatibus praecellentes, ipsarum qualitatum nominibus celebramus, aut etiam supra ipsas audaciùs efferimus: vt cum 4 *Aristidem non iustum, sed iustitiam: adeoq; ipsa iustitia iustiorem*

Metalepsis. praedicamus. Metalepsin vero gradibus suis auctiorem habet Silius lib. 4.

Advolat aurato praefulgens 5 murice ductor.

Et AEneid. 1. Virgilius.

---stratoq; super discumbitur 6 ostro.

Sic adiunctũ temporis pro subiectis. AEneid 1.

Aspera tum positis mitescent 7 secula bellis.

De senect. *Temeritas est videlicet 8 florentis aetatis, prudentia 9 senectutis.* Catachresis hîc est AE-

Catachresis. neid 4. *---oculisve aut pectore 10 noctem Accipit---* Sic signum pro re significata ponitur. pro Mil. *Cui omnem Italiae 11 pubem.* Georg. 2.

Metalepsis. *Illum non populi 12 fasces, non 13 purpura regum flexit---* Trist. lib. 1. Eleg. 2.

Neve precor magni 14 subscribite Caesaris irae.

Locus ille in Pisonem insignem quaestionem ex intelligentia Metonymiae huius exprimit. *Veruntamen quoniam te non 15 Aristarchum, sed 16 Phalarin Grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum versum, sed poetam armis persequare,*

quare, scire cupio quid tandem isto in versu reprehendas Cedant arma togæ---
Tua dicis (inquit) toga summum imperatorem esse cessurum. Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis, sed fustibus: non dixi hanc togam qua sum amictus: nec arma, scutum & gladium huius imperatoris: sed quod pacis est insigne, & otij toga, contra autem arma tumultus atq; belli: more poetarum locutus hoc intelligi volui, bellum ac tumultum paci atq; otio concessurum. pro Marc. vterque tropus cum propriis verbis adiungitur. S*emperq; mea consilia pacis & toga socia, non belli atq; armorum fuerunt*. Est etiam hæc Metonymia in epithetis apud poetas. Aeneid.1.
----18 *Mortalia temnitis arma.*
& apud Statium Thebaidos. 8.
-- 19 *Armato turbavit funere Manes.*

Ad Cap. 5.

¶ *Ternos colores*. terna licia triplici diversa colore, vt paulo ante à poeta dicitur. 2 *Pudor*. pudor hic pro verecundis, petulantia pro petulantibus, pudicitia pro pudicis, stuprum pro mœchis, &c. virtutes deniq; omnes pro probis, & vitia pro improbis ponuntur. Allegoria. 3 *O pestis*. O pestiferos cives, O nequitiæ labe aspersos, O incredibiliter audaces. Hyperbole. 4 *Vt cum*. Sic ipsa nequitia nequior: cæcitate cæcior: deformitate deformior: ipsa siti siticulosior: & similia. vide 13 in notis ad cap. nonum. 5 *Murice*. veste purpurea ostro tincta. Metalep.

murex

murex pro ostro muricis succo Synecdoche est integri, ostrum pro purpureo ostri colore Metonymia subiecti, & purpureus color pro purpurei coloris amictu Metonymia est adiuncti pro subiecto. 6 *Ostro.* ostrum per eandem Metalepsin significat hîc purpureum torum. 7 *Secula.* Qui seculis illis vixerunt. 8 *Florentis ætatis.* Iuvenum. 9 *Senectutis.* senum. Sic Met. 1.

Contigerat nostras infamia temporis aures.

& pro Marc. *Nulla vnquam ætas de laudibus tuis conticescet.* 10 *Noctem.* pro somno qui noctu capitur: Catachresis. 11 *Pubem.* iuventutem, cuius ætatis pubes primò crescēs est indicium. 12 *Fasces.* 13 *Purpura.* fasces & purpura insignia sunt authoritatis & imperii: quæ duo hîc per fasces & purpuram significantur: sed in purpura est Metalepsis, qualis supra in murice: purpura enim primò significat piscem qui murex dicitur. Sed hîc Metalepsis est vno gradu auctior: nam postremo purpurei coloris amictus pro regia authoritate per hanc Metonymiam adiuncti ponitur. 14 *Subscribite.* assentimini: subscriptio enim assentionis & approbationis est signum. 15 *Aristarchum.* Aristarchus Grammaticus fuit Alexandrinus, qui Homero longe inferior, eius tamen poemata, petulanter vellicare, quæq; illius inscitiæ minùs probarentur, iis, vt malis, notas apponere non verebatur: de quo Ovidius de Pont. lib. 3. eleg. 11.

Corrigere at res est tanto magis ardua, quanto
Magnus Aristarcho maior Homerus erat.

16 *Phalarin.* Phalaris crudelissimus erat Agrigentinorum tyrannus, qui inter cætera suppliciorum instrumenta taurum habuit æneum, in quem igne subiecto ardentem dānati immissi, mugitum bovis instar edebant: cuius rei specimen artifex ipse Perillus, muneris loco, primus præbuit: tandem etiam ipse tyrannus, cum diutius illius immanitas sustineri non posset, quo alios exusserat tauro inclusus,

ſus, vivus crematus eſt. 17 *Arma.* Hunc tropum in ſequentibus orator ipſe explicat. 18 *Mortalia.* hominum mortalium. 19 *Armato.* militum armatorum, qui cum armis & equis diſſiliente humo abſorpti ſunt. Sic Thebaid. 7.

At non ſemianimi clamore Menœcea lapſus
fallit Atys -- & ibidem.
Faſſa pios gemitus lachrymaſq; in vulnera fudit.

1. Viri ſemianimis, & piæ virginis.

Caput ſextum.

II Εἰρωνεία Simulatio. Irriſio.

IRONIA eſt tropus ab 1 oppoſito ad oppoſitum.

Valet hic tropus cum ad cætera omnia, tum inprimis ad iocandum: in eoq; genere Socratem Cicero author eſt 2. Orat. lepore & humanitate cæteris præſtitiſſe: vnde & ipſe εἴρων appellatus eſt, quod ſe imperitum fingeret, admirator aliorum tanquam ſapientum.

2 Percipitur autem Ironia vel pronunciatione, vel perſona, vel rei natura: nam ſiqua earum diſſentit à verbis, apparet mentem etiam iiſdem diſſentire. Oppoſita ſunt 3 diſparata & 4 contraria.

I Ironia à diſparato.

IRONIA A DISPARATO eſt, quando de perſona alia quidpiam dicitur, de alia intelligitur: ſive affirmatum de vtraq;, vt Eclog. 3.

Tum credo cum 5 me arbuſtum videre Myconis,
Atq; mala vites incidere falce novellas.

Sive negatum de altera, vt Metam. lib. 13.

—6 nec in his quisquam damnatus & exul.
Senec. Herc. fur. Act. 2.
2 7 *At non per omnes exul erravit plagas.*
Ironia à contrario. IRONIA A CONTRARIO est, quando ex contrario contrarium significatur Terent. Andr. Act. 5. *O salve 9 bone vir: curasti probè.* 2. de Orat. *Crassus pro Aculeone cum diceret, aderat contra Aculeonem Lamia deformis: qui cum interpellaret odiose, audiamus (inquit Crassus) pulchellũ puerũ: cum esset arrisum, non potui mihi (inquit Lamia) formam ipse fingere, ingenium potui. Tum hic, audiamus (inquit) disertum: multo etiam arrisum est vehementius.*
catachresis AEneid. 1. Catachresis est.
Si genus humanum & mortalia temnitis arma,
At sperate Deos memores fandi atq; nefandi.
Item Georg. 4.
Alter erit maculis auro 11 *squalentibus ardens.*
Metalepsis. 12 Metalepsis frequentissime occurrit. Sed Ironia continuata facit Allegoriam gratiorem. In Clod. *Integritas tua te purgavit, (mihi crede) pudor eripuit, vita anteacta servavit.* Aeneid. 4.
Allegoria.
13 *Egregiam verò laudem, & spolia ampla refertis*
Tuq; puerq; tuus, magnum & memorabile nomen;
Vna dolo divûm si fœmina victa duorum est.
Hîc & 14 personæ, & 15 rei, & 16 pronnnciationis, si oratio bene proferatur, cum verbis dissentio manifesta est.
Παράλειψις
Præteritio. Est & Ironia quæ PARALIPSIS quibusdam

dam dicitur: vt in his formulis, *prætereo, mitto.* Pro Pomp. *Sinite hoc loco, Quirites (sicuti poetæ solent qui res Romanas scribunt) 17 præterire me nostram calamitatem, quæ tanta fuit, vt eam ad aures L. Luculli, non è prælio nuncius, sed ex sermone rumor afferret.* Aeneid. 10.

Quid repetam exustas Erycino in littore classes? Allegoria.
Quid tempestatum regem, ventosq́ furentes
Æolia excitos? aut actam nubibus irim?

Pro Cluent. 18 *Mitto illam primam libidinis iniuriam: mitto nefarias generi nuptias: mitto cupiditate matris expulsam matrimonio filiam.* 4

Ironia deniq; est, quæ APOPHASIS dicitur, Paralipsi 19 non disimilis. Verr. 1. 20 *Nec ea dico, quæ si dicam, tamen infirmare non possis, &c. Sunt hæc & alia in te falsi accusatoris signa permulta, quibus ego non vtor.* Ἀπόφασις. Negatio.

Ad cap. 6.

¶ 1 *Opposito.* Sic in fine cap. 16. schol. Rhet. ipse Ramus. 2 *Percipitur.* Sic Fabius lib. 8. cap. 6. 3 *Disparata.* Disparata sunt res quælibet naturâ diversæ: ideoque vnũ multis pariter opponitur. 4 *Contraria.* Contraria sunt res sibi invicem naturâ repugnantes: ideoque vnum vni tantum opponitur. 5 *Me.* Se nominat Menalcas, sed Dametam intelligit. 6 *Nec in his.* Vlysses Aiacem taxans, negat quenquam sui generis damnatum & exulem fuisse, sed illud tacitè Aiaci exprobrat, cuius Pater Telamon, & patruus Peleus, quod Phocam tertium fratrem trucidassent, exulabant. 7 *At non.* Sic Lycus ad Amphi-

phitryonem de Apolline, contrarium innuens de Hercule. 8 *Ironia à contrario.* Ironia à contrario potest esse quadruplex: nam

Contraria sunt { Relata. Adversa. Contradicentia. Privantia.

Ironia à relatis: vt si pater molesto & contumaci filio dicat, Scilicet *tu mihi pater eris, ego tibi filius, ideoq; (vti par est) parebo.* Ab adversis: *Pulchellum puerum.* A contradicentibus: *Non agam tecum iure summo*: huc referri possunt Paralipsis & Apophasis. A privantibus: vt si quis de divite dicat, *Homo est, mihi crede, inops & egenus.* 9 *Bone vir.* Sic Simo Davum Ironice affatur, scelestum eum esse, pessimèque se gessisse significans. 10 *Sperate.* timete. vt Aeneid. 4.

Hunc ego si potui tantum sperare dolorem.

11 *Squalentibus.* splendentibus. Est in his vocibus Catachresis: nam *sperare dolorem*, & *squalere auro* adeo sunt absona vt vix alibi reperias. 12 *Metalepsis.* Nam *integritas, purgavit*, & *prætereo* sunt Metaphoræ. *vtor* Synecdoche generis, pro commemoro, vel vrgeo. 13 *Egregiam.* laudem nullam, turpe potius dedecus & infamiam. 14 *Personæ.* Nam verba sunt Iunonis ad Venerem & Cupidinem, quos capitali habuit odio: ideoq; eos vituperio potius quã laude afficeret. 15 *Rei.* Nam imbellem fœminam à potentibus diis superari, leviculum est, nec laudem minimã mereatur. 16 *Pronunciationis.* Alia enim orationi simplici, alia ironicæ pronunciatio convenit: quæ tamen interdum non servatur, vel persona, vel rei natura ipsam Ironiam satis ostendente. 17 *Præterire.* Præterire se simulat orator suorum calamitatem, quam tamen significantius exprimere non posset. 18 *Mitto.* Hîc vt supra quædam simulatè dicuntur prætermitti, quæ tamen disertè

memo-

memorantur: vbi continuatio trium Ironiarum Allegoriam facit. 19 *Non dissimilis.* Nam non nisi modo loquendi differt, re & sensu prorsus eadem. 20 *Nec ea.* Hic *nec ea dico, non vtor* Apophasin similem habent.

Caput septimum. III

METAPHORA est tropus 1 à simili ad simile: ideoque est ad vnum verbum contracta similitudo. Μεταφορά. *Translatio.*

Tropus autem nullus est florentior quam Metaphora, nec qui plus luminis afferat orationi: præsertim si ratione sumpta est, & ad sensus ipsos admovetur, maxime oculorum, qui est sensus acerrimus. Nam & 2 *odor vrbanitatis*, & *mollitudo humanitatis*, & *murmur maris*, & *dulcedo orationis* sunt ducta à cæteris sensibus: illa vero oculorum multò clariora. Ad Attic. lib. 4. Epist. 16. *Amisimus mi Pomponi omnem non modo 3 succum & sanguinem sed etiam 4 colorem & speciem pristinæ civitatis.* Catil. 3 *Tum vero clarissimus viris interfectis, 5 lumina civitatis extincta sunt.* Atque hinc est quod 6 *odoror* seu *olfacio, teneo, gusto, & audio* interdum ponuntur pro *intelligo: video* vero, *cerno*, & *perspicio* sæpissime.

Nihil est autem in rerum natura, vnde simile duci non potest, indidemque ideo & Metaphora. Pro Sext. *Cuius ego patrem 7 deum atq; parentem statuo fortunæ nominisq; mei.* Tuscul. 1. *Honos alit artes, omnesq; 8 incenduntur ad studia gloria.* Metam. 1. *---Dij captis*
9 Aspirate meis.--- Aeneid. 4.
---Magnoq; irarum 10 fluctuat æstu.

2. Orat. *Vt 11 sementem feceris, ita metes.* Catachresis Catachresis.

 Catachresis

chresis est Ecloga. 7.
12 *Vir gregis ipse caper deerraverat.* --- &
Quint. lib. 8. cap. 6. *Capitis* 13 *nives.*
Vnum hic est 14 oratoris præceptum. *Si* vereare ne paulo durior translatio esse videatur, mollienda sæpe est præposito verbo *vt ita dicam, si ita loqui liceat*, aut simili formula: vt *si olim Marco Catone mortuo, pupillum senatum quis relictum diceret*, paulo duriùs, *sin, vt ita dicam, pupillum* aliquanto mitiùs.

Metalepsis. Metalepsis est, 3. de orat. 15 *Syrtim patrimonij & Charybdin bonorum.* & apud Quintil. lib. 10. cap. 1. *Isocrates omnes dicendi* 16 *Veneres sectatus est.*

Hyperbole. Hyperbole vero & Allegoria in Metaphoris præcipuam laudem obtinent: atque ex Hyperbolica Metaphora oritur mira sublimitas orationis, 17 cùm rebus sensu carentibus actum quendam & animos damus. Aeneid. 1.

--- *gemmiq;* 18 *minantur*
In cœlum scopuli --- & Aeneid. 8.
--- *Pontem* 19 *indignatus Araxes.*

Item pro Marc. *Parietes medius fidius, C. Cæsar, vt mihi videntur, huius curiæ tibi gratias agere gestiunt.* Sic contra in Bruto. 20. *Latrant quidam oratores non loquuntur.* Et in Piso. *Itaq; admissarius iste, simulatq; audivit à philosopho voluptatem tantopere laudari, ad illius hanc orationem* 21 *adhinnijt.*

Allegoria. Allegoriæ hic sunt multò illustrissimæ. Catil. 3. *Memoria uestra, Quirites, nostræ res alentur, sermonibus crescent, literarũ monimentis inveterascent*

&

& corroborabuntur. Verr. 4. *Ipse inflammatus scelere venit in forum, ardebant oculi, totoq; ex ore crudelitas emicabat*: in Pis. 22. *Neq; tam fui timidus, vt qui in maximis turbinibus ac fluctibus Reip. navem gubernassem, salvamq; in portu collocassem,* 23 *frontis tuæ nubeculam, aut collegæ tui contaminatum spiritum pertimescerem. Alios ego vidi ventos: alias prospexi animo procellas: alijs impendentibus periculis non cessi.* Hyperbole.

Ad cap. 7.

¶. *A simili.* Metophora omnis cum nihil aliud sit quam brevis & occulta similitudo, per adverbium similitudinis *quasi, tanquam, veluti,* &c. resoluitur & explicatur. 2. *Odor.* Hic quasi odor, quasi mollitudo, quasi murmur, & quasi dulcedo intelligitur. 3 *Succum* 4 *Colorem.* iustitiam & ordinem: est enim iustitia & legum observatio quasi succus & sanguis civitatis: civiles autem & externi mores quasi color & species eiusdem. 5 *Lumina.* Quia veluti lumina splendent & celebrantur: itidem lib. 12. Epist. 5. ad Cassium. *Nunc autem opto vt ab istis orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat* 6 *Odoror.* Hic quæ sensuum & præcipue quæ visus sunt propria ad animi actum denotandum transferuntur, odoror Cic. ad Attic. lib. 4. Epist. 77. *Tu velim ex Fabio (si quem habes aditum) odorere, & istum convivam tuum degustes.* *Olfacio* Terent. Adelph. act. 3. *An non sex totis mensibus prius olfecissem, quam ille quicquam cœperit?* *Teneo* Terent. Heaut act. 4. *Tenes quid dicam?* *Gusto* Cic. in Pis. *Non gustarat illam tuam philosophiam.* *Audio* Eunuch. act. 2. P. *capias tu illius vestem?* Che. *Vestem? quid tum postea?* P. *pro illo te deducam.* Che.

Audio. i. intelligo quorsum eunuchi vestem induerem. Ipsa vox propria subsequitur. P. *Te esse illum dicam*. chæ. *intelligo*. *Video* cic. ad Torquatum lib. 6. *Summa tamen eadem est & idem exitus, quem ego tam video animo, quam quæ oculis cernimus*. *Cerno* Cic. 1. de finib. *Quicquid porro animo cernimus, id omne oritur a sensibus*. *Perspicio* 2 de fin. *Nō satis perspicio ista varietas quæ sit*. 7 *Deum*. Hic tanquam deum, atq; parentem intelligis. 8 *Incenduntur* ita ardenti excitantur studio, vt quodammodo incendi videantur: Metaphora est ab igne. 9 *Aspirate*. secundate, vt cum auræ secundæ naviū aspirāt carbasis: Metaphora ab aere. 10 *Fluctuat*. quasi fluctuās huc & illuc incerta rapitur: Metaphora ab aqua: vt Æneid. 8. ---- *Magno curarum fluctuat æstu*. 11 *Vt sementē*. reportabis prēmiū factis dignum: vid. chil. 1. cent. 8: a terra ducitur hęc duplex Metaphora, quę Allegoriā facit. 12 *Vir gregis*. maiori Metaphora caprarū marit⁹ .i. admissarius: qui vno plerunque nomine hircus dicitur. 13 *Nives*. nivei seu cani capilli: catachresis, quia translatio durior videtur. 14 *Orator*. 3. de Orat. 15 *Syrtim*. Metalepsis: nā Syrtim pro scopulo & charybdin pro voragine Synecdoche est speciei, & scopulū patrimonii, aut bonorum voraginem pro luxurioso, qui patrimonium & bona sua prodigit, & quasi vorat, Metaphora est: est tamen in *Syrtim* & *charybdin* catachresis quædam: scopulum & voraginem (inquit ibidē orator) libentiùs dixerim. 16 *Veneres*. elegantias. Metalepsis: Venus pro venustate Meton. est efficientis, (vide numerum 12 in notis ad caput secundū.) & venustas pro gratia & suavitate in dicendo Metaphora est. 17 *Cum rebus*. Sic Aristoteles 11. cap. 3. Rhet. deinde Quintil. cap. 6. lib. 8. admonuerunt. 18 *Minātur in cælum*. nempe in tantam altitudinem editi, vt cælum pertingere videantur. 19 *Indignatus*. Araxes Armeniæ fluvius superstructū ab Alexandro magno pontem sua inundatione dicitur evertisse. 20 *Latrant*. quasi

latrant

latrant, quia præter rationem loquuntur. 21 *Adhinniit.* quasi adhinniit, quia vt lasciviens equus hinnitu, sic ille petulanti risu belluinum voluptatis appetitum prodidit: vtraq; Metaphora Miosin habet: prior enim ducitur a naturali canum voce, vt posterior ab equorum: quomodo rudere, quod est asinorum, grunnire, quod porcorum, gannire, quod vulpium, vlulare, quod luporum est, &c. per Miosin hominem dicimus, cuius orationem extenuare, & ob futilitatem elevare volumus: vt enim cum rebus inanimatis sensum, rationem, & orationem attribuimus, Hyperbolica est Auxesis; sic cum homini rationis participi brutorum animantium voces affingimus, Hyperbolica Tapinosis est. Sed in posteriori exemplo *admissarius* & *adhinnit* Allegoriam etiam faciunt. 22 *Neq; tam.* Insignis hæc est allegoria ter tribus vocibus continuata: similis est apud Hora. car. 1, od. 14.

O navis referent in mare te novi
Fluctus? O quid agis? fortiter occupa
Portum. &c. 23 *Frontis tuæ.* frontis nubeculam & contaminatum spiritum Hyperbolicam elationem habent.

Caput Octavum.

IIII
Συνεκδοχὴ
Cōprehensio.
Intellectio.

SYNECDOCHE est tropus partis ad totum, aut contra. Pars autem est membrum vel species, SYNECDOCHE MEMBRI est, quando ex membro integrum significatur. And. act. 2.

I
Synecdoche membri.

1 *Ridiculum caput.* Aenei. 2.

—— 2 *animaq; litandum*
Argolica. —— Ibidem.
Involvens vmbra magna terramq; 3 poluumq;

Prosa

Prosa *mucronem* pro *gladio*, & *tectum* pro *domo* recipiet: 4 non autem *puppim* pro *navi*, nec *abietem* pro *tabellis*, Catachresis habetur. Serm. 1. Sat. 1.

Catachresis.

Vt cum carceribus missos rapit 5 vngula currus.

Metalepsis. Metalepsis vero ecloga. 1. Virg.

Post aliquot, mea regna videns mirabor, 6 aristas.

& Metam. 1.

Pulchra verecundo suffundens 7 ora rubore.

Hyperbole. Hyperbole Aeneid. 2.

Sic, ô sic positum affati, discedite, 8 corpus.

allegoria. Allegoria Catil. 1. *nullo me modo posse iisdem 9 parietibus tuto esse tecũ, qui in magno periculo essem, quod iisdem manibus contineremur.* & Ibid, *Multorum te 10 oculi & aures non sentientem, sicut adhuc fecerunt, speculabuntur atq; custodient.* 11 Sic numerus singularis pro plurali Aeneid. 2.

12 *Hostis habet muros, ruit alto à culmine Troia.*

Item Orat. 1. *Quid tam necessarium est, quam tenere semper arma, quibus tectus esse 13 possis.*

Ad cap. 9.

¶ *Caput.* pro homine 2 *Animaque Argolica.* pro homine Græco. 3 *Polumque.* Pro cælo, cuius minima est particula. 4 *Non autem.* verba sunt Quintiliani lib. 8, cap. 6. Puppis itaque posterior pars navis pro navi, licet in carmine frequentior sit, est tamen in prosa Catachresis: cuiusmodi etiam est *carina* infima navis pars: vtrãq; eodem disticho habet Ovidius epist. 2.

Ab

Ab laceras etiam puppes furiosa refeci,
Vt qua desererer firma carina foret.

5 *Vngula.* vngula equina pro ipso equo, quia durior & inæqualior videtur trãslatio, Catachresis est. 6 *Aristas.* annos. Metalepsis: arista pro spica Synecdoche est membri, spica pro segete Synecdoche item membri, seges pro æstate, quo anni tempore in agris luxuriatur, Metonymia est subiecti pro adiuncto, æstas pro anno rursum Synecdoche membri pro integro. 7 *Ora.* vultum. Metalepsis: ora pro ore Synecdoche est pluralis pro singulari, & os pro integra facie Synecdoche est membri. 8 *Corpus.* Loquitur hic de se Anchises: est autem in hac voce Miosis quædam: significare enim vult hominem se esse anima & vita penè destitutum. 9 *Parietibus.* hic parietes pro domo, & mænia pro vrbe intelligis. 10 *Oculi & aures.* pro oculatis & auritis hominibus. 11 *Sic numerus.* Docet Scholarum Rhetoricarum lib. 16. P. Ramus numerum pluralem esse totum quiddam, & singularem quandam illius partem, illum vero huius genus, aut hunc illius speciem (vt Talæus sentire videtur) nusquam dicit: per partem autem nihil aliud intelligit quam membrum, pro quo per Synecdochen generis sæpissime vsurpatur, quemadmodum & totum pro integro: est itaq; singularis pars seu membrum, non species pluralis, præsertim cum ex vnitatibus tanquam ex particulis multitudo omnis constituatur. 12 *Hostis.* hostes. *Possis.* possimus vel quilibet possit.

Caput nonum.

SYNECDOCHE SPECIEI est, quando ex specie significatur genus. Georgicorum. 1. 2 *Synecdoche speciei.*

1 *Chaoni-*

Metalepsis. 1 *Chaoniam pingui glandem mutavit arista.*
2 *Poculaque inventis Acheloia miscuit uvis.*

catachresis Catachresis est Catil. 1. *Certe verendum non erat ne quid, hoc 3 parricida civium interfecto, invidiae mihi in posteritatem redundaret.* & AEneid. 2. ---*Equum divina Palladis arte*
4 *AEdificant.*--- Item serm. 2. Saty. 3.
Atqui vultus erat multa & praeclara 5 minantis.

Hyperbole. Sic 6 infinitum numerum dicimus pro magno. Orat. 2. *Cuius ex ludo, tanquam ex equo Troiano, 7 innumeri principes exierunt.* Cic. 2. De divinat.

Metalepsis. 8 *Sexcenta licet eiusmodi proferre:* vbi Metalepsis

Hyperbole. est. Hyperbole hîc est frequentior, cum nomen speciale rei cuiuspiam in suo genere praecellentis pro generali ponitur. Iuve. Satyr. 2.
Vltra 9 Sauromatas fugere hinc libet & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent,
Qui 10 Curios simulant & 11 Bacchanalia vivunt.
Item Tristi. Eleg. 2.
Me miserum quanti montes volvuntur aquarum?
Iam iam tacturos 12 sydera summa putes.
Quantae diducto subsidunt aequore valles?
Iam iam tacturas 13 tartara nigra putes.
Audacior vero est, cum singularia illa etiam superari ab aliquo dicimus. Trist. 3. Eleg. 11.
14 *Saevior es tristi 15 Busiride, saevior 16 illo,*
Qui falsum lento torruit igne bovem.

Allegoria. Allegoria est Agraria 2. *Cum haberet haec respublica*

lica 17 *Lucinos, Calatinos, Acidinos, homines non solum honoribus populi, rebusq́ gestis, verum etiam patientia paupertatis ornatos: & tum cum erãt Catones, Philippi, Lelij, quorum sapientiã, temperantiãq́ in publicis privatisq́, forensibus domestisq́ rebus perspexeris; tamẽ eiusmodi res cõmissa est nemini.* & Mart. li. 8.

Sint 18 *Mæcenates non deerunt Flacce Marones:*
Virgiliumq́ tibi vel tua rura dabunt.

Ad cap. 9.

¶ *Chaoniam glandem.* 2 *pocula Acheloia.* Chaonia regio est glandium feracissima, Achelous est fluvius eandem præterfluens: significat autem hîc poeta per Chaoniam glandem & Acheloia pocula, glandem & aquam in genere: sed est in posteriori tropo Metalepsis: nam Acheloia pocula pro aqua Acheloia Metonymia est subiecti, & aqua Acheloia pro qualibet aqua Synecdoche est speciei. 3 *Paricida.* 4 *AEdificant.* 5 *Minantis.* *Paricida* proprie dicitur qui parentem cecidit, sed hic Catachresticos ponitur pro interfectore: vbi etiam Auxesis est, sive amplificans Hyperbole: quod scilicet atrocius adhibetur vocabulum, quam factum fert. *AEdificare* proprie significat ædes struere: hic autem simpliciter struere. *Minari* hîc pro promittere, vt in Synecdoche generis *promittere* pro minari. In quibus omnibus, quia durior & ingratior videtur immutatio, Catachresis est. 6 *Infinitum.* non sine Hyperbolica Auxesi. 7 *Innumeri.* multi. 8 *Sexcenta.* plurima. Metalepsis: duplex enim est Synecdoche: sexcenta pro innumera modus est primus, innumera pro multa secũdus modus est. Hęc Metalepsis vsitata est: vt in Aulular. Plauti. *Sexcenta sunt quæ memorem, si sit otium.* 9 *Sauromatas & glacialem Oceanum,* 10 *Curios* 11 *Bacchanalia.* Auxesis est: hîc enim cum loca remota, viros temperatos, & quodlibet intemperantię genus intelligat superla-

tis earum specierum, quæ in his generibus maxime excellunt, nominibus vtitur: vbi quatuor troporum continuaatio Allegoriam facit. Sic *Epicurus* pro voluptuario, *Aristides* pro iusto, *Crœsus* pro divite, *Sardanapalus* pro effœminato, *Midas* pro avaro, *Thersites* pro deformi, *Pœnus* pro perfido: quæ Auxesis est. Sic *Irus* & *Codrus* pro paupere, *Pygmæus* aut *nanus* pro brevis staturæ homine: quæ Tapinosis est, sive extenuans Hyperbole. 12 *Sydera.* 13 *Tartara.* Sydera pro sublimiori, & Tartara pro profundiori loco: in quibus est & Auxesis, & Allegoria. 14 *Sævior es &c.* Sic Eclog. 7.

Nerinè Galatæa thymo mihi dulcior Hyblæ,
Candidior cygnis, hedera formosior alba.

vbi *sævior Busiride*, *sævior Phalari*, *thymo dulcior*, *cygnis candidior*, *hedera formosior* Auxeses sunt audaciores: quales immuneræ sunt, quæ in proverbia abierunt: vt.

Iapeto / *Crono &* / *Titanibus* / *Chao &* / *Saturno* } *antiquior.*
spongia bibacior.
nive candidior.
Melanione / *Hippolyto* } *castior*
Crasso / *Græso* } *Ditior.*
Prodico doctior.
Vlysse dolosior.
Nestore facundior.
Codro generosior.
Labyrintho involutior.
iracundior Adria.
turture / *littore* / *caute* } *loquacior.*

electro lucidior.
Cretense mendacior.
auricula ima mollior.
Empusa / *Proteo* } *mutabilior.*
pice / *scarabæo* } *nigrior.*
Pœno perfidior.
Lynceo perspicacior.
lecytho pinguior.
Milone robustior.
pisce sanior.
Socrate sapientior.
Catone severior.
cera tractabilior.
Pegaso velocior.
cervo / *cornice* } *vivacior.*
luscinia vocalior.
purpura veracior &c.

At

Tiresia
talpa } *cæcior.*
leberide
Philonide indoctior.
inutilior blace.
Leotrephide
Phileta } *macilencior*
leberide nudior.
Jro
Codro } *pauperior.*
Phœnice rarior.

Messena servilior.
Gryllo
corœbo
Melitide } *stultior.*
Morycho
plumbo stupidior.
limace
testudine } *tardior.*
Pisandro
Epeo } *timidior*
Care vilior.

& similia Mioses sunt: nam cōparatio in defectibus magis minuit. 15 *Busiride.* Busiris Neptuni filius, immanis Ægyptiorū tyrannus, hospites Iovi immolare solitus est: qui cum Herculi easdem insidias strueret, vna cum Amphida māte filio, & ministris arę, ab eo interfectus est. 16 *Illo.* Phalarin describit: de quo in Metonymia adiuncti. 17 *Lucinos.* In Allegoria istâ troporum significatio hic ibidem ab oratore explicatur. 18 *Mæcenates.* Significant hic *Marones* & *Virgilius* viros doctos, *Mæcenates* vero doctorum patronos.

Caput decimum.

SYnecdoche totius est, quando ex toto pars significatur: estq; integri vel generis. SYNECDOCHE INTEGRI est quando ex integro significatur membrum. Aeneid. 1. 3 Synecdoche Integri.

1 *Pabula gustassent Troiæ,* 2 *Xanthumq; bibissent.*

Epist. 1. lib. 4 Metalepsis est. *Res vides quomodo se* Metalepsis.

habeat,

habeat, 3 orbem terrarum, distributis imperiis, ardere bello. & Aene. 1. *---Ingens a vertice 4 Pontus In puppim ferit.---*

Hyperbole. Hyperbole est Philip. 2. *Magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus gremium suum, & totum 5 tribunal implevit.* 6 Sic numerus pluralis pro singulari. Ad Brutum. 7 *Nos populo imposuimus, & oratores visi sumus.* Trist. 1. eleg. 1.

Nescit in immenso iactari 8 corpora Ponto:
Nescit agi ventis: nescit adesse necem.

Ad cap. 10.

¶ *Pabula.* 2 *Xanthum.* partem pabuli, partem Xanthi fluvii: non totum pabulum, non totum Xanthum. Sic Eclog. 1. *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.* 3. *Orbem.* imperium Romanum. Metalep. orbem pro globo. Synecdoche est membri pro integro, & globum terræ pro parte globi, qualis est Romanum imperium, Synecdoche contraria est integri pro membro. 4 *Pontus.* vnda. Metalepsis: nam Pontus Nerei & Doridis filius pro illa maris parte, quæ a palude Mæotide vsq; ad Tenedum insulam in mari Ægeo protenditur, Metonymia efficientis est: mare ponticum pro vniverso mari Synecdoche est membri pro integro: & mare pro vnda seu fluctu maris est Synecdoche contraria integri pro membro. 5 *Tribunal.* Auxesis hic est ad fæditatem facti exaggerandam. 6 *Sic numerus*, vide Synecdochen membri. 7 *Nos.* De se tantum loquitur orator. 8 *Corpora.* Suum intelligit poeta corpus, quod in quanto iam versaretur dis-

discrimine, vxorem queritur ignorare: eadem vox ibid. occurrit.

Ferte (quid hic facio?) rapidi mea corpori venti:
Ausonios fines cur mea vela vident?

Caput vndecimum.

SYNECDOCHE GENERIS est, quando ex genere significatur species. AEneid. 2. ---*dolus an 1 virtus quis in hoste requirat?* Catil. 2. *Sine dubio perdidimus 2 hominem.* Verr. 3. *Ad quam spem tam perniciosum, tam importunum, 3 animal reservetis?* Sic cum 4 *vixisse*, & 5 *fuisse* dicimus, quę iam mortua esse, & non existere intelligimus. AEnei. 2. 4 *Synecdoche generis.*

-- *Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens*
Gloria Teucrorum. ---

Est autem hæc Synecdoche elegantior, cum generali nomine, quod in eo genere maxime excellit, 6 κατ' ἐξοχὴν insignitur. Sic 7 *Tydides* & *Pelides*, pro *Diomede* & *Achille*. Sic 8 *Poeta* pro *Homero*, aut *Virgilio*: 9 *Orator* pro *Demosthene*, aut *Tullio*. Catachresis est AEneid. 2. *Catachresis.*

Non prius adspicies vbi fessum aetate 10 parentem
Liqueris Anchisen? --- & AEneid. 1.

11 *Promissi vltorem.* 12 *Erratum* pro *scelere* Hyperbole est. Allegoria hic etiam est frequens. Catil. 1. *Exire ex 13 vrbe consul hostem iubet.* *Hyperbole.* *Allegoria.*

Epilogus troporum. Atq; hæc de Tropis: quorum si præstantia & excellentia spectetur, longe princeps erit Metaphora: Ironia deinde succedet: tertia erit Metonymia: postrema Synecdoche. Vsus autem etiam frequentissimus est Metaphoræ: deinde Metonymiæ: tum Synecdoches: rarissimus Ironiæ. Hanc autem inductionem, octo Ciceronis consulares a P. Ramo observatæ concluserunt. At præcipue tres species, Metonymia, Metaphora, Synecdoche, sæpe coniunguntur. In Pis. 14. *Vnus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, cum senatum egressum vidi, populumq; Romanum universum: cum ipsa Roma prope convulsa sedibus suis, ad complectendum conservatorem suum procedere visa est: quæ me ita accepit, vt non modo omnium generum, ætatum, ordinum, viri ac mulieres, omnis fortunæ ac loci; sed etiam mœnia ipsa viderentur, & tecta vrbis, ac templa lætari.* Atq; hæc prima Rhetoricæ elocutionis ὀφοποιΐα καὶ κόμμωσις fuit.

Ad cap. 12.

¶ 1 *Virtus*. fortitudo. 2 *Hominem*. Hominem dicit pro Catilina. 3 *Animal*. Animal pro bestia dicit orator. 4 *Vixisse*. 5 *Fuisse*. Vixerunt, fuerunt, & huiusmodi voces, generale quiddam in se complecti videntur: quæ enim fuerunt, vel tantum fuerunt & iam non sunt, vel cum fuerunt tum sunt etiam: quando igitur *fuimus*, & *fuit* significent hîc fuisse tantùm & non etiam nunc esse. Synecdoche est generis pro specie. 6 κατ' ἐξοχὴν per excellentiam sive ob eminentiam: *Antonomasia.* Antonomasia vulgò dicitur, vt etiam cum contra, per Synecdochen speciei, nomen proprium pro communi vsurpatur. 7 *Tydides & Pelides*. Erant enim Diomedes, & Achilles, hic Pelei, ille Tydei, filii fortissimi: Itidem binos suscepit Atreus ex Aërope filios, Agamemnonem & Menelaum: per Atridem tamen Agamemnonem intelligimus, quippe qui in expeditione Troiana

rex

rex regum diceretur: vt Horat. Epist. 1.

--- Nestor componere lites
Inter Pelidem festinat, & inter Atridem.

8 *Poeta.* 9 *Orat.* Vt enim inter poetas Homerus apud Græcos, Virgilius apud Latinos; Sic inter oratores Demosthenes apud illos, Cicero apud hos, principes extiterunt. 10 *Parentem.* pro patre. Catachresis: parere enim, vnde parens dicitur, est tantum fæminarum. 11 *promisi.* Promisi hic ponitur Catachresticωs pro minatus sum, vt contra in Synecdoche speciei. 12 *Erratum.* Tapinosis est, atrocitatem rei elevans: sic cum *tetigisse* dicimus qui *alapam impegit*, aut *læsisse* qui *vulneravit.* 13 *Ex vrbe.* Hic generalibus verbis, *vrbe, consul, hostem,* intelligis *Roma, Tullius, Catilinam.*

14 *Vnus* &c. Hic Metonomiæ sunt, *senatus* pro *senatoribus*, *Roma* pro *Romanis*: Synecdochæ *tecta* pro *ædificiis*, *mænia* pro *vrbe*: Metaphoræ autem illæ ex inanimatis & brutis rebus, animatæ & actuosæ *procedere*, *accepit*, *lætari*, præcipuam laudem obtinent.

Figura est

- dictionis in sono.
  - dimensione: estque numerus.
    - poeticus
      - 1. Rhythmus.
      - 2. Metrum.
    - 3. Oratorius.
  - repetitione
    - similis
      - continuè sentētiâ.
        - eadem. 1. Epizeuxis.
        - diversa. 2. Anadiplosis.
      - disiūctè loco
        - eodem
          - principijs. 3. Anaphora.
          - clausulis. 4. Epistrophe.
        - diverso i. initio & fine
          - eiusdem sententiæ 5. Epanalepsis.
          - diversarū sententiar. 6. Epanodos.
    - leviter dissimilis
      - diversæ / eiusdem originis
        - 7. Paronomasia
        - 8. Polyptoton.
- sentētiæ in
  - logismo
    - 1.
      - exclamatio. 1. Ecphonesis.
      - revocatio
        - antecedētis correctio. 2. Epanorthosis.
        - consequētis reticentia. 3. Aposiopesis.
    - 2.
      - aversio ad alienā personā 4. Apostrophe.
      - fictio alienæ personæ. 5. Prosopopæia.
  - dialogismo.
    - īterrogatio
      - deliberatio
        - nobiscū 6. Aporia.
        - cū alijs 7. Anacœnosis.
      - occupatio 8. Prolepsis, & prosapodosis.
    - responsio
      - facti / dicti condonatio.
        - 9. Epitrope.
        - 10. Synchoresis.

Caput duodecimum.

EXpoſito in tropis primo genere elocutionis, ſequitur vt de figura ſecundo loco dicatur. Figura eſt elocutio, qua orationis habitus à recta & ſimplici conſuetudine mutatur. Σχῆμα Figura.

Vt enim tropus eſt ſingularum vocum, ſic figura coniunctarum eſt: vtque vocum alia eſt propria, alia modificata, ſic orationum alia eſt recta, alia figurata: illam græci ἀσχημάτιστον, hanc ἐσχηματισμένην vocant.

Figura eſt dictionis, aut ſententiæ. Figura dictionis eſt figura, qua oratio figuratur dictionibus aptè & iucundè inter ſeſe reſonantibus. Figura dictionis.

Eſtq; in ſonorum dimenſione vel repetitione.

Figura in dimenſione eſt ſuavis ille ſonorum in oratione numerus:

Quo vno nihil eſt cognatius noſtris animis: numero enim excitamur, & langueſcimus, & ad hilaritatem, triſtitiamque deducimur. Eius vero gratia non ſolum ducitur è menſuris ſyllabarum, ſed etiam è ſonis literarum: maximè vocalium, quæ vel grandiores, vel magis confertæ, in dictionibus reſonant.

Eſt autem hîc perpetuò enitendum, vt vocalium in diverſis vocibus concurſus ſit quàm rariſſimus.

Caput

Caput decimum tertium.

Numerus poeticus.

NVmerus est poeticus, vel oratorius.
Poeticus est, qui perpetuis certorum spatiorum legibus astringitur:
Et ferè in fabulosis argumentis ad hominum mores imitandum & exprimendum. Hinc tragœdia, comœdia, & cætera poematis genera orta sunt: in quibus περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισις, varietas casuum & agnitio tandē insperata delectarent animos: ad eamque rem Rhetorici cuiusque ornamenti præcipua licentia est assumpta.
Numerus poeticus est rhythmus, aut metrum.

Ῥυθμός. Rhythmus. numerus.

RHYTHMVS est numerus poeticus certū syllabarum numerum (nulla habita quantitatis ratione) continens. Tales rhythmi naturales sunt in omni natione atq; gente: etiam in Græcia ante Homerum, & in Italia ante Andronicum reperti sunt. Hodie autem plerumque Epistrophen soni coniunctam habent: ut in illo Homeri nostri poemate.

Deedes soone doe die how ever noblie donne,
And thoughts of men doe as themselves decay;
But wise wordes taught in numbers for to rūne,
Recorded by the Muses, live for aye:
Ne may with storming showres be washt away:
Ne bitter breathing windes wᵗʰ boist'rous blast,
Nor age, nor envie shall them ever wast.

&

&paulo post.

For not to haue beene dipt in Lethe lake,
Could saue the sonne of Thetis from to die: *Achilles.*
But that blinde bard did him immortall make, *Homerus.*
With verses dipt in dewe of Castalie:
Which made the easterne conquerour to crie, *Alexander.*
O fortunate yongman whose vertue found
So braue a trumpe thy noble actes to sound.

Varia rythmorum genera * optimorum poetarum obseruatio optimè pręmonstrabit. * *Quales sunt apud nos* HOMERO, MARONI, *&* OVIDIO *meritò æquiparandi,* EDMVNDVS SPENCER, SAMVEL DANIEL, *&* MICHAEL DRAYTON: *aliję, ingenio & arte florentes, (quorum hæc ætas vberrima est) Atq; inprimis horum omnium magister, vnicum caligantis sui seculi lumen, dominus* GALFRIDVS CHAVCER.

Cap. 10.

METRVM est numerus poeticus certos pedes continens: in quo & vocalis, & *M* cum sua vocali in fine dictionis eliditur, quando dictio sequens incipit à vocali (pręterquam in *heu o, ah, io*) & vltima habetur pro indifferenti. Horatii Epist. 2. lib. 1. *Μέτρον, mensura carmen.* *Heu, o, ah, & io non eliduntur.*

Syncerum est nisi vas, quodcunq; infundis acescit.
Hîc *e* in *quodcunque*, item *um* in *syncerum* eliditur:

scit autem vltima, cum sit brevis, pro longa habetur.

Synalœpha. **Ecthlipsis.** Quæ vocalem elidit, SYNALOEPHA à Grammaticis dicitur: quę *M* cum sua vocali, ECTHLIPSIS. Poetæ vtranque alicubi neglexerunt.

Synalœpha omissa. Synalæpha omittitur more Græcorum Eclog. 3.

Et longùm formose vale vale, inquit, Iola.

Et Eclog. 8.

Credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

Et Æneid. 8.

Tuq; ô Tybri, tu ô genitor cum flumine sancto.

Vbi vocales non elisæ dimidiam amittunt quantitatem. Interdum etiam manent immutatæ: ut Eclog. 7.

Stant & iuniperi, & castaneæ hirsutæ.

Et Eclog. 6.

Clamassent vt littus Hyla Hyla omne sonaret.

Hic *A* in priori Hyla manet longa, in posteriori corripitur.

Ecthlipsis omissa. Est etiam vbi Ecthlipsis omittitur, & *M* brevis est, vt apud Ennium.

Insignita fere tum millia militum octo.

Quædam etiam huius generis sunt apud Lucretium vt lib. 1.

Corporum augebit numerum &c.

Veteres etiam *S* cum sua vocali, ante vocalem elidebant: ante consonantem tantùm *S*: vt apud Ennium.

Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Citat Cicero de senectute. & apud Lucretium frequenter: vt lib. 1.

Nam fierent iuvenes subitò ex infantibus parvis.

Et ibidem.

Pondus uti saxis, calor ignibus, liquor aquaï.

Etiam apud Virgilium Æneid. 12.

Inter se coiisse viros, & decernere ferro.

Ali-

Aliquando in versu post pedes debitos superest syllaba, quæ à vocali sequentem versum inchoante elidenda est, & versus inde HYPERMETER dicitur: vt Æneid. I. **Hypermeter.**

---- *Ignari hominumq; locorumq;*

Erramus... & Georg. I.

Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem.

Et folijs vndam tepidi despumat aheni.

Sed ista licenter à poetis vsurpata, notanda magis quam imitanda sunt.

Atq; hæc ferè perpetua sunt. METAPLASMVS rarior est: quando scilicet aliquid in voce redundat, deficit, aut immutatur. **Metaplasmus.** Redundat & deficit, aut addendo & auferendo, aut distrahendo & contrahendo.

Metaplasmi in addendo & auferendo sex sunt species; Prosthesis Aphæresis, Epenthesis Syncope, Paragoge Apocope. In distrahendo & contrahendo duæ; diæresis & Synæresis.

PROSTHESIS est quę literam vel syllabā addit in principio: vt *gnatus* pro *natus*, *tetuli* pro *tuli*. **Prosthesis.**

APHAERESIS est quæ a principio aufert: vt *ruit* pro *eruit*, *temnere* pro *contemnere*. **Aphæresis.**

EPENTHESIS est quæ addit in medio: ut *relligio*, *navita*, *siem*, *induperator*; pro *religio*, *nauta*, *sim*, *imperator*. **Epenthesis.**

SYNCOPE est quæ è medio aufert: ut *petij*, *dixti*, *amasset*, *repostum*; pro *petivi*, *dixisti*, *amavisset*, *repositum*. **Syncope.**

PARAGOGE est quæ addit in fine: ut *dici-* **Paragoge.**

er pro *dici.*

Apocope. APOCOPE est quæ a fine aufert: vt *negoti* pro *negotij*, *dixtin* pro *dixtine.*

Diæresis. DIAERESIS est quæ unam syllabam in duas distrahit: *pictai* pro *picta*, *aheneus* pro *aeneus.* Ovid.

Debuerant fusos evoluïsse suos.

ubi v consona in vocalem vertitur.

Synæresis sive Crasis. SYNAERESIS est quæ duas syllabas in unam contrahit: ut *aurea* disyllabum, *alvearia* tetrasyllabum.

Mart. lib. 5.

Sardoniches, Smaragdos, adamantes, iaspidas uno
Portat in articulo Stella, Severe, meus.

Aeneid. 12.

Mænia, quiq; imos pulsabant ariete muros.

vbi *I* vocalis in consonam mutatur.

Quædam contractè etiam scribuntur: ut *côgo, tibîcen, nîl, mî, obît, prêndo, bîgæ, quadrîgæ*: ex *coago, tibijcen, nihil, mihi, obijt*, pro *obivit* per Syncopen, *prehendo, biiugæ, quadriiugæ*. Quædam, licet integrè scribantur, tamen in metri dimensione ferè contrahuntur: ut *cui* & composita *cuivis, cuilibet*, &c. *huic, dij dijs, ij ijdem, proin proinde, dein deinde, dehinc deinceps, deest deeram*, &c. *semianimis semihomo*, & similia.

Reijcio etiam interdum contrahitur, ut ecl. 3.

Tityre pascentes a flumine reijce capellas.

Et

Et apud Statium.

Tela manu reijcitq́; canes in vulnus biantes.

Scande *reice, reicitq́;:* abiecta enim *I* consona per Syncopen (quod cæteris compositis à *iacio* usu venit, ut Marti. lib. I.

Nil adicit penso Lachesis fusoq́; sororum)

E & *J* contrahuntur in *ei.*

Immutatur in voce syllaba, vel literæ alicuius mutatione, vel quantitatis. Metaplasmus qui literam mutat, est Metathesis aut antithesis: qui quantitatem, Diastole aut Systole.

METATHESIS est quæ literam eandem transponit: ut *pistris* pro *pristis*: *Tymbre* pro *Tymber.* *Metathesis.*

ANTITHESIS est quæ unam pro alia *ponit:* ut *olli* pro *illi*, *vostrum* pro *vestrum.* *Antithesis.*

DIASTOLE est quæ brevem syllabam in longam mutat: ut Ovid. Epist. 21. *Diastole sive Ectasis.*

Molle meum levibus cor est violabile telis.

Eclog. 4.

Terrasq́; tractusq́; maris cœlumq́; profundum.

Diastole plerumq; reperitur in ultima dictionis Syllaba, secundum, tertium, aut quartum pedem Heroici carminis inchoante: ut Aeneid. 4.

Pectoribus inhians spirantia consulit exta. Aeneid. 10.

Nam tibi Tymbre caput Evandrius abstulit ensis.

& Aeneid. 5.

Ostentans artem pariter arcumq́; sonantem.

Sed huiusmodi mutata syllaba ferè consonante terminatur: præter *que* coniunctionem enclyticam: quam non

raro

raro diastole producit, ut Georg.1.

Lappæq; tribuliq; interq; nitentia culta.

Et Aeneid. 8.

Bronteſq;, Steropeſq;, & nudus membra Pyracmon.

& loco supra citato.

SYSTOLE est quę longam in brevem mutat: ut Eclog. 4.

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Eclog. 8.

Vno eodemq; igni, sic nostro Daphnis amore.

& Aeneid. 2.

Obstupui, steterunt q; comæ, & vox faucibus hæsit.

Supra in *Smaragdos* positio corripitur.

Pes. Pes est dimensio certa syllabarum quantitate definita.

De quantitate syllabarum.

QVantitas est qua syllaba brevis, aut longa, aut communis dicitur.

Syllaba brevis unius est temporis: & si opus est notatur in vocali hoc apice ᴗ

Longa duorum est: & notatur in vocali hoc apice -

Communis modo brevis est, modo longa.

Quantitas cognoscitur regulis, vel exemplis.

Regulæ sunt generales, vel speciales.

GE-

GENERALES DE OMNIBVS SYLLABIS TRES.

Positio:

Prima regula.

I. VOCALIS ANTE DVAS CONSONANTES, quarum altera saltem in eadem dictione cum vocali est, producitur: ut

Duplex potestatem habet duarum consanuntium, & I consona pro duplici habetur: sed vide tertiam regulam specialem de media syllaba.

Maior sum quam cui possit fortuna nocere.

Syllabæ *ma,ior, sum, quam, pos, sit,* & *for* positione longæ sunt.

Excipe.

Vocalis natura brevis ante mutam cum liquida R vel L in metro communis est: ut *patris volucris, Atlas locuples.*

Diphthongus:

Secunda regula.

II. OMNIS DIPHTHONGVS LONGA est: ut *aurum, neuter, aulaa.*

Synæresis:

Tertia regula.

III. SYNERESIS SIVE CRASIS Syllabam producit: ut nîl, côgo, obît, deero.

Excipe.

Excipe.

Vocales breues, quæ non contractè scribuntur, solent in brevem coalescere: ut *semianimis*, *semihomo*.

REGULAE GENERALES DE PRIMA ET MEDIA TRES.

Vocalis ante vocalem:
Prima regula.

I. VOCALIS ANTE VOCALEM brevis est: ut *Deus*.

Excipe.

1. *E* inter duo *I* in genitivis & dativis quintæ declinationis producitur: ut *faciei*.
2. Penultima genitivorum, secundam pronominis formam habentiũ, in versu communis est: ut *unius*, *illius*. Sed in *alterius* semper est breuis, in *alius* semper longa.
3. Prima in *fio* longa est, nisi sequantur *E* & *R* ut *fierem*.
4. Vocativi propriorum, & genitivi antiqui primæ penultimam producunt: ut *Caî*, *Pompeî*, *aulaî*, *aquaî*.

Hic genitivus frequens est apud Lucretium.

5. *Ohe* priorem syllabam habet communem: *eheu*

heu vero longam.

6. Vocalis ante alteram in Græcis dictionibus subinde longa fit: ut *aer*, *Pierides*: & in possessivis, ut *Aeneïus*, *Rhodopeïus*.

Derivatio:

Secunda regula.

II. DERIVATIVA PRIMITIVOrum quantitatem sequuntur: vt *amator*, *amicus* ab *amo*.

Excipe.

1. Pauca a brevibus deducta primam producũt:

Vox vocis a voco,	*Iunior a iuuenis,*
Lex legis a lego,	*Macero a macer,*
Rex regis & regula a rego,	*Stipendium a stipe,*
Tegula a tego,	*Staturus a statum,*
Sedes & sedile a sedeo,	*Laterna a lateo.*

Staturus & composita quæ *A* servant, ut *constaturus*, *prostaturus*, *obstaturus*, *exstaturus*, ipsum *A* producunt: ut Lucan. lib. 2.

Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus urbi
Constatura fides superûm --

Quæ *A* in *I* mutant corripiuntur: ut *præstiturus*, *restiturus*, *institurus*.

2. Pauca à longis deducta primam corripiunt.

Dux

Vt *maledicus, causidicus*, &c.

Dux ducis a *duco*,	*Noto as* a *notu*,
Dicax & in *dicus* desinentia a *dico*,	*Nato as* a *natu*,
	Varicosus a *varix*,
Sopor a *sopio*,	*Lucerna* a *luceo*.

crebro fit vt, litera aliqua mutata, mutetur & quantitas: veluti *fomes* & *fomentũ*, prima longa, a *foveo* brevi: sic *iucundus* a *iuvo*, *humanus ab homo*: sed *posui*, *genui*, *fragor* & *fragilis* brevia sunt; a *pono*, *gigno*, *frango* longis derivata. *Mobilis* & *stabilis* sequuntur quantitatem supinorum unde derivantur: ideoq; non sunt excipienda, ut quidã putant, quòd scilicet prima in *movere* brevis est, in *stare* longa.

Compositio:
Tertia regula.

III. COMPOSITA SIMPLICIVM quantitatem sequuntur: ideoq; quanta sit prima syllaba vocis simplicis disyllabæ, per accentũ in composita ostenditur: vt *purus impurus*, *color versicolor*: Prętcr *innuba pronuba* à *nubo*, *deiero peiero* à *iuro*: *ambitus* ab *itus* ad differentiam nominis: & *idem* masculinum ab *is*, nam *idem* neutrum priorẽ corripit. *Connubium* commune reperitur.

REGVLAE SPECIALES DE PRIMA TRES.

Præpositio:
prima regula.

I. PRAEPOSITIO IN COMPOSITIONE suam retinet quantitatem: nisi positio vetat,

tat, vt *addo, reijcio*; aut vocalis ante vocalem, vt *dehiscens, præustus.*

Quantitas præpositionum, etiam earum quæ nunquam extra compositionem reperiuntur, (quales sunt *am, di, dis, re, se, con*) communibus omnium vocum regulis cognoscēda est.

Excipe.

1. *Di* corripitur in *dirimo*, & *disertus.*
2. *Pro* corripitur in *profari profiteor*, *profugio profugus*, *pronepos proneptis.*
3. *In procuro profundo*, *propello propulso*, *pro* communis est.

Re in *refert* impersonali producitur: sed ex *re* nomine non præpositione componi dicunt Grammatici.

Pro in *probus probo probrum*, *procus procax procul*, *procella proceres protervus*, *profanus profundus proficiscor*, *prope propero profecto*, *propinquus propago* pro *progenie*, & similibus (quę primā itidem corripiunt) vt etiam in *propago* pro *vite vetula*, & *propago as* verbo (quæ eandem communē habent) *pro* præpositio non est censenda.

Pro in *propheta*, *propino*, *profestus*, *prologus*, &c prępositio Gręca est, quę significat *ante*, & scribitur per omicron, ac proinde brevis est.

Disyllaba præterita & supina: *secunda regula.*

II. PRAETERITA ET SVPINA disyllaba priorem producunt: præter sex præte-

rita *fidi bibi, dedi scidi, steti tuli* : & decem supina *quitum situm, litum itum, rutum ratum, datum satum, statum* & *citum* à *cieo cies*, nam *citum* à *cio cis* priorem habet longam.

Geminata præterita:
tertia regula.

III. PRIMAM PRAETERITI GEMINANTIA eandem corripiunt : vt *pupugi, cecidi cecîdi tetendi*.

REGVLAE SPECIALES DE MEDIA QVATVOR.

Accentus:
prima regula.

I. ACCENTVS IN HYPERDISYLLABIS ostendit quantitatem penultimæ: vt *virtutis, amare*:

Composita à *dare*, quæ primæ sunt coniugationis, analogum accentum & quantitatem non servant, quia verbum simplex *a* corripit vbiq;: vt *dare circumdare, dabis pessundabis*.

Excipe.

1. Composita à *facio* A vocalem brevẽ in prosa acuunt: vt *benefacis malefacit*.
2. Syllabæ *rimus* & *ritis* futuri subiunctivi, quæ

in

in prosa acuunt penultimam, in metro eandem communem habent.

Adiectiva in inus:
secunda regula.

II. ADIECTIVA IN *INVS* LAtina penultimam producunt: vt *matutinus*: prẹter *diutinus crastinus, pristinus perendinus, hornotinus serotinus*: & materialia, vt *faginus oleaginus, crystallinus adamantinus, carbasinus.*

Composita ex vocibus numeri:
tertia regula.

III. COMPOSITA EX VOCIBVS numeri, quarum prior paulum mutata in *I* desinit, eandem *I* mediam corripiunt; vt *causidicus, munificus, municeps, armiger, frugifer, tubicen, multiplico, significo,* & similia composita à *facio*: His annumerantur quæ à numeralibus componuntur: vt *biceps, triformis, quadriremis, trivium* (etiam sequente *I* consona: vt *biiugus, quadriiugus, multiiugus* & *is.*) Prẹter *biduum,* & *triduum,* quæ *I* communem habent.

Tibîcen, bîgæ, quadrîgæ producuntur per Crasin.

Composita a facio:
quarta regula.

IIII. COMPOSITA EX *FACIO* AVT *fio*, & voce numeri, quę paulum mutata in *E* desinit, ipsam *E* mediam communem habent: vt *liquefacio*, *expergefacio*, *patefio*, *calefio*, & his similia.

REGVLAE SPECIALES DE VLTIMA TRES.

Prima regula.

I. IN *A I V*, *C N*, *AS ES OS* FINITA producuntur.

Excipe:

Corripiuntur.

in *A*
1. *Puta*, *ita*, *quia*, *eia*.
2. Omnes casus præter vocativos à Græcis in *as*, & ablativos primæ, vt *ô Thoma*, *ab hac musa*.

Sed numeralia in *ginta* sunt communia, vt *triginta*.

in I
1. *Nisi* & *quasi*, item *semi* & *sesqui* in compositis, vt *semivir*, *sesquipes*.
2. Dativi & vocativi Græcorum, vt *huic Palladi*, *ô Amarylli*.

Sed *mihi*, *tibi*, *sibi*, *vbi*, *ibi* sunt communia.

in *C* *Lac*, *nec*, *donec*.

Sed *fac*, & pro nomen *hic*, & neutrum *hoc*, modo nõ sit ablativi casus, sunt communia.

in

in N:
1. *An, forsan, forsitan, tamen* cum compositis *attamen, veruntamen, in* cum compositis *exin, subin, dein, proin,* & voces illę quæ Apocopen patiuntur, *men', viden'*, &c.
2. Accusativi in *an* à nominativis in *a*, vt *Iphigenian*; nam a nominativis in *as* producuntur, vt *Æneam*. — An.
3. Recti in *en* crescentes per *I* breve, vt *carmen*. — En.
4. Accusativi in *in* & *yn*, vt *Alexin, Ityn*. — In & Yn.
5. Græca in *on* per omicron, vt nom. *Ilion*, accu. *Caucason*. — On.

in As:
1. Gręci recti crescẽtes per *ados*, vt *Pallas*.
2. Græci accusativi plurales quintæ declinationis, vt *crateras, heroas*.

in Es:
1. *Penes*, & *es* cũ compositis, vt *potes, prodes*.
2. Recti per *I* vel *E* breve crescẽtes, vt *miles, seges*: pręter *aries, abies, paries, Ceres*, & *pes* cũ cõpositis, vt *prępes, bipes, tripes, quadrupes*.
3. Græca neutra, & nominativi plurales, vt *hippomanes, Cyclopes*: nam Græcè scribũtur per epsilon.

in Os:
1. *Compos, impos*, & *os ossis*.
2. Græca per omicron vt nom. *Chaos*, genit. *Pallados*.

Sunt qui numeralia in *ginta* tantùm produci dicunt: sed reperiuntur etiam brevia: vt Mart. lib. 12. Ep. 26.
Sexaginta teras cum limina mane senator.

Secunda regula.

II. IN *E B D, L R, T, IS VS YS* FINIta corripiuntur.

Excipe.

Producuntur.

in *E*
1. Monosyllaba, vt *me, de, se*: præter *que, ne, ve* coniunctiones enclyticas, *re* præpositionem, & adiectiones syllabicas *ce, te, pte*, vt *hisce, tute, tuopte.*
2. Ablativi quintæ declinationis, vt *re, die*, vna cum adverbiis inde enatis, vt *hodie, quotidie, pridie, postridie, quare*, & *refert* impersonale.
3. Secundæ personæ singulares imperativorum activorum secundę coniugationis, vt *doce.*
4. Adverbia ab adiectivis secundæ declinationis formata, vt *minime, valide*, & per Syncopen *valdè*: item *fermè, ferè, ohè*: pręter *benè* & *malè*.
5. Græca per êta, vt nom. *lethe*, voc. *Anchise.*

in *L*
1. *Sol, pol*, & Hebræa quædam, vt *Michael, Gabriel, Raphael, Daniel.*

Nil producitur per Synæresin.

in

in *R*
1. Monasyllaba hæc *far lar*, *fur cur*, *Nar ver*, & *par* cũ compositis *compar*, *impar*, *dispar*.
2. Græca per êta, vt *aer*, *æther*, præter *pater*, & *mater*.

in *Is*
1. Monosyllaba, vt *lis*, *vis*, & eius cōposita *quamvis*, *quidvis*, &c. præter *is*, *quis*, & *bis*.
2. Recti crescentes per *I* longum, vt *Samnis Salamis*, genitivo *itis*, *inis*.
3. Obliqui plurales, vt *musis*.
4. Secundæ personæ singulares, quarum plurales desinunt in *itis* penultima producta, vt *audis*, *velis*, *dederis* futurum; pl. *auditis*, *velitis*, *dederitis*.
5. Græca per eis, vt *Simois*, *Pyrois*.

in *Vs*
1. Monosyllaba omnia, vt *sus*, *plus*.
2. Recti per *V* longũ crescentes, vt *virtus*.
3. Omnes casus quartę inflexionis: pręter nominativos, & vocativos singulares.
4. Græca per *ous*, vt hic *Panthus*, huius *Clius*: præter composita à *pous*, vt *Polypus*.

Bis deducitur a *δὶς* brevi per Antithesin: ideoq; etiam corripitur: vt Mart. lib. 1. Ep. 45.
Et bis idem facimus: nimium si, Stella, videtur.
Et passim apud Ovidium. Quamvis Grammatici *quis* & *is* a monosyllabis longis excipientes, illud omiserunt.

Tertia regula.

III. O FINITA COMMVNIA

sunt, vt *sermo, amo, amando, porro.*

Excipe.

Producuntur

1. Monosyllaba, vt *pro, sto*: item *ergo* pro causa.
2. Dativi & ablativi, vt huic *domino*, ab hoc *servo.*
3. Adverbia ab adiectivis derivata, vt *tantò, liquidò, eò* & composita, *ideo, adeo*: præter *sedulò, mutuò, crebrò, serò*, quæ sunt communia.
4. Græca per omega, vt hæc *Sappho, Dido*, huius *Androgeo, Apollo*, hunc *Atho. Apollo.*

Corripiuntur *modò*, & *quomodò*: Etiam *scio citò, ambo duo, ego* atq; *homo* vix leguntur producta.

De exemplis.

Quarum syllabarum quantitates hisce regulis cognosci nequeunt, exemplis & authoritate poetarum observandæ sunt.

Pedis genera.

Pes est disyllabus, vel trisyllabus: & vterq; simplex, aut mistus.

Disyllabus simplex est: Spõdęus ex duabus longis, ut *musas.* Pyrrichius ex duabus brevibus, ut *deus.*

Vulgo Trochæus.

Mistus est: Choreus e longa & brevi, ut *arma.* Iambus e brevi & longa, ut *deos.*

Trisylla-

Trisyllabus simplex est { Molossus è tribus lōgis, ut *virtutes.* Trocheus è tribus brevib⁹, ut *legere.*

Vulgo tribrachys.

Mis- t⁹ est { Dactyl⁹ è longa & duab⁹ brevib⁹, ut *dicere.* Anapest⁹ e duab⁹ brevib⁹ & lōga ut *fluvios.*

Sunt & alii pedes numero non pauci: sed isti instituto nostro possunt sufficere.

Genera metri multa sunt: numerus enim potest infinitis penè modis variari & conformari: summa autem sunt duo, simplex & compositum. Simplex est, quod unicam habet * dipodiam: estque dimetrum vel trimetrum.

Metri genera.

** Sic Gualterus appellas pedem duplicem.*

Dimetrum est ADONIVM constans è Dactylo & Spondæo: ut *Fulmina montes.* Trimetrum est Glyconium & Pherecratium.

Adonium.

GLYCONIVM constat e Spondæo, & duobus Dactylis: ut *Mæcenas equitum decus.*

Glyconium.

PHERECRATIVM è Spondæo, Dactylo, & spondæo: ut *Latonamque supremo.*

Pherecratiū.

Carmen compositum est in quo plures sunt Dipodiæ: ut tetrametrum & polymetrum.

Tetrametrum est ASCLEPIADEVM, è * Molosso, Anapæsto, & duobus Dactylis. Car. lib. 4. Od. 8.

Asclepiadeū

** Vulgo Spōdæo Dactylo syllaba lōge.*

Ereptum Stygijs fluctibus Aeacum
Virtus, & favor, & lingua potentium
Vatum, divitibus consecrat insulis:

Dignum

Dignum laude virum Musa verat mori.

Vbi videndum est, ut Anapæstus finiat dictionem. Ternis aliquando Asclepiadeis additur Glyconium. Carm. lib. 3. Od. 16.

Crescentem sequitur cura pecuniam,
Maiorumq; fames: Iure perhorrui
Laté conspicuum tollere verticem,
Mæcenas equitum decus.

Interdum binis & Glyconio interseritur Pherecratium. Carm. lib. 1. Od. 21.

Dianam teneræ dicite virgines,
Intonsum pueri dicite Cynthium,
Latonamque supremo
Dilectam penitus Iovi.

Polymetrum est pentametrum vel hexametrum. Pentametrum Phaleucium, Sapphicum, & Elegum.

Phaleucium PHALEVCIVM constat e Spondæo, Dactylo, & tribus Choreis: ut Marti. lib. 1.

Nostris versibus esse te poetam,
Fidentine, putas, cupisq; credi.
Sic dentata sibi videtur Aegle
Emptis ossibus, Indicoq; cornu:
Sic quæ nigrior est cadente moro,
Cerussata sibi placet Lycoris:
Hac & tu ratione qua poeta es
Calvus cum fueris eris comatus.

Sapphicum. SAPPHICVM constat è Choreo, Spondæo,

dæo, Dactylo, Choreis duobus: cui ter dicto addendum est Adonium. Car. lib. 2. Od. 10.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ graviore casu
Decidunt turres, feriuntq; summos
Fulmina montes.

ELEGVM sive Elegiacum constat duobus primis locis Dactylo vel Spondęo,* tertio Spondęo (cuius prior syllaba dictionem claudet) cum Anapæstis duobus. Ab Epico vero nunquam separatur. Trist. Elegia. 1. *Elegum.*

* *Vulgò cum syllaba lõga, & duobus dactylis cum syllaba item longa.*

Parve (nec invideo) sine mè liber ibis in urbem:
Hei mihi quòd domino non licet ire tuo.

Hexametrum est Epicum & Iambicum. EPICVM, quod & Heroicũ dicitur, pręcipuè celebratur, constans quatuor primis locis è Spondęo vel Dactylo, quinto Dactylo, & sexto Spondęo, Virgil. Aeneid. 1. *Epicum.*

Arma virumq; cano, Troiæ qui primus ab oris.

Quinto tamen loco, cum gravitatem rei, maiestatem, tarditatẽ, aut indignitatem, significare volumus, Spondæus aliquando substituitur, & inde Spondaicum carmen appellatur: ne verò nimia metri tarditas aures offendat, Dactylum tum quartus locus postulat. Metam. 1.

Margine terrarum porrexerat Amphitrite.

IAMBICVM est hexametrum, quod omnibus locis capax est Iambi. Epod. ode. 16. *Iambicum.*

Suis

Suis & ipsa Roma viribus ruit.

Poteſt tamen, ad celeritatem temperandam, Spondęus in impari quolibet loco collocari:* nõnunquam ſecundo, tertio, aut quarto Trochæus: Dactylus etiam tertio, Anapæſtus quinto, & uterque primo. Epod. ode vltima.

*Hoc fit propter dictiones in quibus duæ breves concurrunt.

Quid obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora navitis
Neptunus alto tundit hybernus ſalo.

Hic autem quod alternatim ſubſequitur carmẽ, binis ſæpius pedibus mutilatur. Epod. ode. 2.

Beatus ille qui procul negotijs,
Vt priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni ſœnore:
Nec excitatur claſſico miles truci,
Nec horret iratum mare,
Forumq; vitat, & ſuperba civium
Potentiorum limina.

Reliqua genera ſi noſſe libet, ex poetis obſervare licet: qui propè infinitas numerorum varietates invenerunt.

Cap. 15.

Numerus oratorius.

NVmerus poeticus expoſitus eſt. ORATORIVS eſt numerus quidã non incertus, ſed tamen & poetico & ſibi perpetuò diſſimilis. Hunc numerum adhibere neceſſe eſt, ſi ornatè velis dicere, non ſolum (quod ait Ariſtoteles & Theophraſtus) ne infinitè feratur, ut flumen, oratio: verum etiam, ut multò ma-

maiorem vim habeat. Neq; verò (ait Fabius) Demosthenes fulmina tantopere vibrasse diceretur, nisi numeris contorta ferrentur.

Primum hîc est præceptum, In prosa versum fugito: citare tamen licet aliunde, authoritatis aut 1
voluptatis gratia. Deinde principium vel exitum carminis nec principium nec exitum prosæ faci- 2
to. Principii cura sit minor, medii pene nulla, clausulæ verò maxima: in qua una numeri per- 3
fectio & absolutio præcipuè apparet & intelligitur: ideoq; varianda est maximè, ne aut animo-
rum iudiciis, auriumque satietate repudietur, aut 4
similitudine artificium numeri deprehendatur: nunquam autem longiùs senis a fine syllabis ob-
seruetur. Ex longis omnibus clausula tardior & 5
rarior est: rarissima ex omnibus breuibus: at ex 6
temperatione longarum & brevium frequentior. Res tota è Ciceronis, in Oratore, loco declaretur. *O Marce Druse, patrem appello.* In priori inciso est Dichoreus: in posteriori syllabam brevē sequuntur Spondæi duo. *Et tu dicere solebas, sacram esse rempub.* in priori sunt Choreus, Pyrrichius, Spondæus, in posteriori Choreus, Spondæus, Iambus. Iterū, *Quicūq; eam violasset, ab omnibus es pœnas esse persolutas.* In priori sunt Iambus, Pyrrichius, Spondęus: in posteriori tres Chorei: nihil enim ad rē, extrema illa longa sit, an brevis. Deinde, *Patris dictum sapiens temeritas filij comprobavit.* In postremo Iambum sequitur * Dichoreus: quo talis clamor cōcionis excitatus est, ut admi-

* *Dichoreus Ciceroni gratissimus fuit vt qui in vna pro Pompeio oratione, centies, decies, & quater adhibitus sit.*

rabile esset. Verborum ordinem immutato, & fac sic, *Comprobavit filij temeritas*: iam omnis venustas & gratia perit. Contra si alicuius inconditi arripias dissipatam aliquam sententiam, eamq; ordine verborum paulum commutato, in quadrum redigas: efficiatur aptum illud, quod fuerit antea diffluens, ac solutum. Sume de Graccho apud Censores illud: *Abesse non potest quin eiusdem hominis sit, probos improbare, qui improbos probet*. Quanto aptius ita dixisset? *Quin eiusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare*. Itaq; numeri gratia Hyperbaton, id est longior verbi trāsgressio, seu inversa vocum transpositio permittitur. Fit enim (ait Fabius) sæpissimè aspera & dura, dissoluta & hians oratio, si ad necessitatem ordinis verba redigantur. Nec aliud potest facere sermonem numerosum, quam opportuna ordinis mutatio.

Hyperbaton.

Ergo hæc de oratorio pedum numero: quem tamen elegantiùs & faciliùs variare, vsus quam ars, praxis diserti oratoris, quam periti Rhetoris præceptio edocebit.

Cap. 16.

Figura dictionis in dimensione soni eiusmodi est: sequitur quę est in soni repetitione: & quidē similis aut dissimilis. Similis continuè vel disiunctè. Continuè est Epizeuxis aut Anadiplosis.

EPI-

EPIZEVXIS est, quando sonus similis continuè in eadem sententia iteratur; idq; vel in parte vocis, vel in voce integra: Epizeuxis partis vel est principii, ut Met. 1. Ἐπίζευξις *subiunctio.*

O vtinam possem populos reparare paternis
Artibus: atq; animos formatæ infundere terræ!

(ubi præpositiones *re* & *in* iterationem literæ parum impediunt) vel finis, ut De respõsione arusp. *Titus Annius ad illam pestem comprimendam, extinguendam, funditus delendam natus esse videtur.* In sequentibus est Epizeuxus vocis. Terent. And. *O Mysis, Mysis.* Verr. 7. *Crux, crux (inquam) infelici & misero.* Virg. Eclog. 5:

Ipsa sonant arbusta, deus, deus illè, Menalca.

Interdum Parenthesis interponitur: res tamen eodèm recidit: quia tanquam Parenthesis non sit, geminatio illa continuatur. Philippica. 2. *Hasta posita pro æde Iovis Statoris, bona (miserum me, consumptis enim lachrymis, tamen infixus animo hæret dolor) bona (inquam) Cn. Pompeij magni, voci acerbissimæ subiecta præconis.*

Cap. 17.

ANADIPLOSIS est, quando similis sonus continuè in diuersis sententiis, id est in fine præcedentis & principio sequentis, repetitur. Eclog. 10. Virg. Ἀναδίπλωσις *reduplicatio.*

Pierides

Pierides vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

Hæc figura ter iteratur & eodem verbo Catil. 1. *Hic tamen vivit: vivit? imo verò etiam in senatum venit.* Item, *Vivis: & vivis non ad deponendam, sed ad confirmandam audaciam.* Item, *Quam diu quisquam erit, qui te defendere audeat, vives: & vives ita vt nunc vivis.*

κλίμαξ gradatio.

Reperitur autem hic CLIMAX, quando nimirũ Anadiplosis pluribus gradibus cõtinuatur. Pro Milon: *Nec verò se populo solùm, sed senatui cõmisit: nec senatui modo, sed etiam publicis præsidiis & armis: nec his tantùm, sed eius potestati, cui senatus totam remp. commisit.* Author ad Herennium. *Nam quæ reliqua spes libertatis manet, si illis, et quod libet, licet; & quod licet, possunt; & quod possunt, audent; & quod audent, faciunt; & quod faciunt, vobis molestum non est?*

Cap. 18.

SEquitur repetitio soni similis disiunctè: et quidem in eodem loco, vel in diversis: in eodem est Anaphora, aut Epistrophe.

3 Ἀναφορά relatio.

ANAPHORA est, quando sonus similis iteratur in principiis sententiarum. Agrar. 1. *Tamen ne vexari rempub. contemni maiestatem Populi Rom. deludi vosmet ipsos diutiùs a Tribunò plebis patiemini.*

Catil.

Catil. 1. *Nihilne te nocturnum præsidium palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil timor populi, nihil consensus bonorum civium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusquè moverunt?* Georg. 4.

Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.

Eclog. 1.

Pan primus calamos cera coniungere plures
Instituit: Pan curat oves oviumq; magistros.

Pro Ameri. *Acusant ij, qui in fortunas huius invaserunt: causam dicit is, cui nihil præter calamitatem reliquerunt. Acusant ij, quibus occidi patrem Sexti Roscii bono fuit: causam dicit is, cui non modo luctum mors patris attulit, verum etiam egestatem. Accusant ij, qui hunc ipsum summè iugulare cupierunt: causam dicit is, qui etiam ad hoc iudicium cum præsidio venit, ne hic ibidem ante oculos vestros trucidaretur. Deniq; accusant ij, quos populus poscit: causam dicit is, qui unus relictus, ex nefaria illorum cæde restat.* *Duæ hîc sũt Anaphoræ sonos suos alternantes.*

Cap. 19.

EPISTROPHE est, qua similis sonus in clausulis iteratur. Hic autem Rythmus quidã oratorius persæpe resonat, in mẽbris paribus: quæ idcirco ὁμοιοτέλευτα similiter desinentia dicuntur. Pro Pomp. *Ut eius voluntatibus non mo-* 4 *Επιστροφὴ conversio.*

do cives assenserint, socij obtemperarint, hostes obedierint; sed etiam venti tempestatesq; obsecundarint. Hîc tria prima membra ferè senaria sunt: postremum est longius: neq; æqualitatis similitudo sic exigenda est. Pro Milon. *Est enim hæc (iudices) non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex ipsa natura arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.* Hîc quater bini tanquam versus, æqualibus fere interspirationibus interpuncti resonant: duo primi ternarii, *non scripta, sed nata*: duo sequentes plusquam duodenarii: duo sequentes iterum ternarii: postremi quaternarii. Sed in propositis exemplis finis tantùm dictionis servatur: in sequentibus autem dictio ipsa iteratur. Philipp. 2. *Doletis tres exercitus populi Romani esse interfectos? interfecit Antonius. Desideratis clarissimos cives? eos quoq; eripuit Antonius. Authoritas huius ordinis afflicta est? afflixit Antonius.*

Συμπλοκὴ *complexio.* Ex Anaphora verò & Epistrophe coniūctis fit SYMPLOCE. Agrar. 1. *Quis legem tulit? Rullus. Quis maiorem populi partem suffragiis privavit? Rullus. Quis comitijs præfuit? idem Rullus.* Martial. Lib. 2.

Capto tuam (pudet heu) sed capto, Maxime, cœnam:
Tu captas alias: iam sumus ergo pares.
Mane salutatum venio: tu diceris isse

Ante

Ante salutatum: iam sumus ergo pares.
Sum comes ipse tuus, tumidiq; anteambulo regis:
Tu comes alterius: iam sumus ergo pares.

Cap. 20.

ERgo repetitiones hæ sunt in eodem loco: sequentes duæ diversis, Epanalepsis & Epanodos.

5 Ἐπανάληψις. *resumptio.*

EPANALEPSIS est, qua similis sonus in principio & clausula eiusdem sententiæ repetitur. Verr. 4. *Saluti enim eorum potius consulam, quàm voluntati.* AEneid. 1.

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

Verr. 7. *Multi & graves dolores inventi, parentibus & propinquis multi.* Martial lib. 1.

Non amo te, Sabidi, nec possim dicere quare:
Hoc tantum possum dicere, non amo te.

& lib. 8.

Phosphore redde diem: quid gaudia nostra moraris?
Cæsare venturo, Phosphore redde diem.

Cap. 21.

6 Ἐπάνοδος. *regressio.* * *i. qua soni duo, alter in principio, al-*

EPANODOS est, * qua sonus similis in principio & clausula diversarum sententiarum, sed intercedente Anadiplosi, iteratur. Verr. 3. *Habuit honorem vt proditori, non vt amico fidem.*

ter in fine sententiæ, ordine inverso in sequenti sententia iterantur.

fidem. Pro Planc. *Gratiam qui refert habet: & qui habet, eo quod habet, refert.* Eclog. 8.

Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer, crudelis tu quoq; mater.

Cic. *Vestrum iam hîc factum deprehenditur, P. C. non meum (at pulcherrimum quidem factum) verùm, ut dixi, non meum, sed vestrum.*

Cap. 22.

7
Παρονομασία adnominatio

FIguræ dictionis in repetitione sonorum similium sic habent: in repetitione sonorum leviter dissimilium duæ sequuntur, Paranomasia & Polyptoton.

PARONOMASIA est, cum dictio literæ aut syllabæ alicuius commutatione, significatione quoque commutatur. Ver. 2. *Nam vt apertus in corripiendis pecunijs; sic in spe corrumpendi iudicij.* Catil. 1. *Vt non emissus ex vrbe, sed immissus in vrbem esse videatur.* Tale est illud Quintil. *Emit morte immortalitatem.* Mart. hinc ioci materiam arripuit.

Litigat & prodagra Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit, hæc chiragra est.

Inde etiam est illud Catonis: *qui cum cuidam dixisset, Eamus deambulatum; & ille, Quid opus est de? Imo vero, inquit, quid opus est te?*

Cap.

Cap.23.

POLYPTOTON est, cum eiusdem originis variis casibus voces inter se consonant. Pro Cæl. *Ipsius autem veneni quæ ratio fingitur? ubi quæsitum est? quo pacto? cui? quo in loco traditum?* AEneid. 4.

Littora littoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis.---- Verr. 7. *Certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reservetur.* Et apud Quint. *Non ut edam vivo, sed ut vivam edo.* Est etiam hîc CLIMAX seu gradatio quædam: gradibus enim suis continuatur Polyptoton in vocibus dissimilibus; vt supra Anadiplosis in similibus. Ovid. 3. Fast.

Mars videt hanc, visamq; cupit, potiturque cupita.

Cicer. *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria æmulos comparavit.* Eclog. 2.

Torva leæna lupum sequitur, lupus ipse capellam,
Florentem Cytisum sequitur lasciva capella.

Πολύπτωτον. *Variatio casuum.* *Significat his casus omnem in voce variationē: sive per modum, tempus, personam, casum, genus, vel numerum ea fiat.*

Κλίμαξ *gradatio.*

Ad Cap. 23.

¶ Iterantur in iisdem locis soni dissimiles, in quibus & similes: itaq; non abs re fuerit, præcedentium figurarum nomina huc transferre; vt repetitiones sonorum leviter dissimilium in Paronomasia & Polyptoto, suis etiam generibus distinguantur.

Epizeuxis in Paronomasia est Æneid. 2.

Fit via vi.

Epizeuxis in Polyptoto Met.lib.15.

Heu quantum scelus est in viscere viscera condi,
Congestoq; avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusq; animantem animantis vivere letho?

Anadiplosis in Paronomasia Æneid.4.

Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum:
Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

Anadiplosis in Polyptoto Met.1.

Iamq; nocens ferrum, ferroq; nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum quod pugnat viroq;.

Anaphora in Paronomasia Met.2.

Neu te dexterior tortum declinet ad anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad aram.

Anaphora in Polyptoto De resp.arusp.

Homines te propter pecuniam iudicio liberarunt: hominibus iniuria tui stupri dolori non fuit: homines tibi arma, alij in me, alij post in illum invictum civem dederunt: hominum beneficia prorsus concedo tibi.

Epistrophe in Paronomasia Quint.

Neminem posse alteri dare matrimonium, nisi penes quem sit patrimonium.

Epistrophe in Polyptoto Met 1.

Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.

Symploce in Paronomasia Catil.1.

Vt exul potiùs tentare, quam consul vexare rempub. possis.

Epanalepsis in Paronomasia Met.1.

Vngulaq; in quinos dilapsa absumitur vngues.

Epanalepsis in Polyptoto Catil.1.

Vives: & vives, ita vt nunc vivis.

Epanodos in Paronomasia Orat.

Abesse non potest quin eiusdem hominis sit, qui improbos probet, probos improbare.

Epanodos in Polyptoto Met 4.

Vmbra viri visa est, visam fera sævit in vmbram.

Et pro Cæcin.

Quia res indigna sit, ideo turpem existimationem sequi: quia turpis existimatio sequitur, ideo rem indignam non vindicari.

Cap. 24.

Figura dictionis eiusmodi est. Figura sententię est figura, quæ totam sententiam aliquo animi motu afficit. *Figura sententiæ.*

Virilem autem quandam dignitatem, præ superiorum molli & delicata venustate, obtinet: ut illic color & sanguis orationis, hic nervi thorique esse videantur. Itaque ait in Bruto Tullius, quia sententiarum ornamentis & conformationibus præstat Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps iudicatus. Et rursus in Oratore idem confirmat. Sic igitur Tullius elocutionis principatum huic postremo ornamentorũ generi attribuit: & certe nullis flectendorum animorum machinis, elocutio violentior esse potest: hic enim γοητεία καὶ ψυχαγωγία elocutionis summa est. Denique ut superior illa & troporum & in dictionibus figurarum elocutio, ad delectandum & docendum multum valet; hæc etiam (quod in dicendo caput est) ad movendum & pervincendum plurimum valebit.

Figura sententiæ est in logismo, aut dialogismo. Logismus est, quando sine collocutione sententia figuratur: estq; Ecphonesis & sui ipsius revocatio, Apostrophe & prosopopoeia.

1 ECPHONESIS est figura in logismo per adverbium exclamandi expressum, vel intellectum: magnum prorsus animi commovendi in- *Ἐκφώνησις exclamatio.*

 strumentum,

ſtrumentum, & quidem affectuum variorum.
1 Modò admirationis: *O clementiam admirabilem, atq; omni laude, prædicatione, literis, monumentisq; decorandam!*
2 Modò desperationis: Pro Milon. *O frustrà mei suscepti labores! O spes fallaces! O cogitationes inanes meæ!*
3 Modò optationis: Ovid. Epist. 1.
O utinam tunc cum Lacedæmona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis!
4 Modò indignationis: In Pison. *O scelus! O pestis! O labes!*
5 Modò irrisionis. Ibid. *O stultos Camillos, Curios, Fabricios, Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos! O amentem Paulum! rusticum Marium!*
6 *Proh* adhibetur sæpe ad ostentationem: ut Ter. And. *Proh deûm atq; hominum fidem! quid est si hæc contumelia non est?*
7 *En* aliquãdo triste quid & miserabile præ se fert. Eclog. 1.
Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has segetes? en quo discordia cives
Perduxit miseros! en queis consevimus agros!
8 *Ah, Heu, & Eheu* sunt commiserationis: 1. Officiorum. *O domus antiqua! heu quam dispari domino dominaris!* Eclog. 2.
Eheu quid volui misero mihi? floribus Austrum
Perditus, & liquidis immisi fontibus apros.

Quem

Quem fugis ah demens?---

In quibus interrogatio inſtantius urget: & eſt ſeriis gravibuſq; cauſis opportuna.

Aliquando exclamatio eſt deprecationis, & imprecationis. Aeneid. 1.

Dij tibi (ſi qua pios reſpectant numina, ſi quid
Vſquam iuſtitia eſt, & mens ſibi conſcia recti)
Præmia digna ferant! Aeneid. 2.
At tibi pro ſcelere (exclamat) pro talibus auſis
Dij (ſi qua eſt cœlo pietas quæ talia curet)
Perſolvant grates dignas.---

EPIPHONEMA quoq; ſpecies eſt excla- 10
mationis, quę ad finem rei narratæ & explicatæ addi ſolet: ut cum Virg. expoſuiſſet omnes cauſas, quibus Iuno Romanos perſequebatur; tandem acclamat: Aeneid. 1.

Tanta molis erat Romanam condere gentem!

Cap. 25.

2

Ἐπανόρθωσις. *correctio.*

REvocatio ſui ipſius eſt, quando revocatur quidpiam: & eſt ardentioris ſermonis veluti refrigeratio: eſtque Epanorthoſis aut Apoſiopeſis.

EPANORTHOSIS eſt, quãdo antecedẽs aliquid corrigendo revocatur. Epiſt. 1. *Erat hoc mihi dolendum, ſed multo magis illud, quod inimicum meum, meum autem? imo vero legum, iudiciorum, otij,*

patriæ

patriæ, bonorum omnium sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebāt, sic, me præsente, osculabātur. Terent. Heaut. *Filium vnicum adolescentulum habeo: ah quid dixi? habere me? imo habui Chreme: nūc habeam necne incertum est.* Hic præteritū aliquod dictum revocatur: in sequentibus cursus orationis antecedens revocatur, & quasi pœnitentia facti significatur. Pro Ligario. *Sed nimis vrgeo: commoveri videtur adolescens.* Pro Cœl. *Sed quid ego ita gravem personam induxi?* Ad fratr. *Sed nescio quo pacto, ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea, cum id mihi propositum initio non fuisset.*

Cap. 26.

3 Ἀποσιώπησις. *reticentia.*

APOSIOPESIS est, qua sententiæ inchoatæ cursus revocatur, partem aliquam, quæ tamen intelligatur, reticendo. Terent. Eun. *Ego te furcifer, si vivo.* Aeneid. 1.

Iam cœlum terramq; meo sine numine, venti,
Miscere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego, sed motos præstat componere fluctus.

Cap. 27.

LOgismus exclamationis & revocationis ita est: sequitur qui est in Apostrophe & Prosopopœia.

APOSTRO-

APOSTROPHE est, quando oratio ad alienam personam convertitur, quam instituta oratio requirit: figura non multum cedens elationis genere exclamationi, & persæpe cùm ea coniungitur. Sed Apostrophe ex conditione personarum variè distingui potest: aliàs enim ad humanam personam fit aversio: Pro Muræna. Tullius a iudicibus, ad quos oratio instituta erat, ad Catonem, qui apologiam hanc reprehenderat, se convertens, *A quo tandem* (ait) *M. Cato, est æquius Consulem defendi, quam a Consule?* &c. Aliàs ab hominibus ad deos fit aversio: in qua insignis est apud poetas invocatio. Sic Aeneid. 1. Cum poeta proposuit summam thesin totius Aeneidos, tum sic avertitur ad Musã. 4 Ἀποστροφὴ. *aversio.*

Musa mihi causas memora, quo numine læso,
Quid ve dolens regina deûm tot volvere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit: tantæne animis cœlestibus iræ?

Ovid. Metamorph. 1.

-- Dij cœptis (nam vos mutastis & illas)
Aspirate meis: primaq; ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Aliàs ad rem mutam & inanimatam, velut ad personam, transfertur oratio. Pro Milon. *Religiones mehercule ipsa, araq;, cum illam belluam cadere viderunt, commovisse se videntur, & ius in illo suum retinuisse. Vos enim Albani tumuli,*

atque

atque luci, vos (inquam) imploro atque obtestor, vosq; Albanorum obruta ara sacrorum populi Rom. socia atq; aequales, quas ille praeceps amentia, caesis prostratisq; sanctissimis lucis, substructionum insanis molibus oppresserat. Hæc figura rarò quidem, sed tamen aliquando, protinùs in proœmio adhibetur. Catil. 1. *Quousq; tandem, Catilina, abutere patientia nostra? quamdiu nos etiam furor iste tuus eludet? quem ad finem sese effrænata iactabit audacia?* Hîc verò in senatu res agitur: ideoq; directus sermo ad patres: vnde aversio intelligitur.

Cap. 28.

5 PROSOPOPOEIA est qua alienam personam oratione nostra loquentem fingimus. Hîc verò ornamentum elocutionis singulare est, magnęque in primis audaciæ: ideoq; magno consilio iudicioque regendũ, vt consentanea personis oratio tribuatur. Poeticũ sane ornamentũ, & quo vno poetarũ laudes præcipuè diiudicantur. Itaque si usquam, certe in hac conformatione ratio decori diligenter habenda est: qua de re prudenter monemur ab Horatio in Arte poetica.

Προσωποποιΐα
Fictio personæ.

Si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites, peditesq; cachinnum.
Intererit multum Davusne loquatur, herusve:
Maturusne senex, an adhuc florente iuventa
Fervidus: an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatorne vagus, cultorve virentis agelli:
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Argis.

Et

Et ibidem. ---*Tristia mæstum*
Vultum verba decent: iratum plena minarum:
Ludentem lasciva, severum seria dicta.

Prosopopœia est imperfecta vel perfecta.

PROSOPOPOEIA IMPERFECTA est, cum sermo alienæ personæ leviter & obliquè repræsentatur. Cæsar. 1. Com. de legatis Helvetior. *Qui dicerent sibi in animo esse, sine vllo maleficio iter per provinciam facere, propterea quòd iter nullum haberent aliud: rogare, vt eius voluntate id sibi facere liceat.* Pro lege Manil.
Hi vos (quoniam liberè loqui non licet) tacitè rogant, vt se quoque, sicuti cæterarum provinciarum socios, dignos existimetis, quorum salutem tali viro commendetis.

PROSOPOPOEIA PERFECTA est, cum tota fictio personæ oratione nostra repræsentatur: quo in genere & accessus ad prosopopœiam, & recessus decorus in primis esse debet. Sic pro Cæli. excitatur Appius cæcus ad obiurgandam Clodiæ libidinem. *Existat igitur* (ait orator) *ex hac familia aliquis, ac potissimum cæcus ille* (*minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit*) *qui profectò si extiterit, sic aget, & sic loquetur.* Hic accessus est & apparatus ad speciem quandam prolusionis: deinde vox & oratio Appii fingitur. *Mulier quid tibi cum Cælio? quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno?* &c. ad

quam

quam Prosopopœiã deponendam, brevis revocatio ad extremum ponitur his verbis. *Sed quid ego (iudices) ita gravem personam induxi? ut & verear ne se idem Appius repentè convertat, & Cœlium incipiat accusare illa sua gravitate censoria.* Sic Aeneę Prosopopœiam Virg. Aeneid. 2. composuit, cum Aeneas sociis cibum vinumq;

Dividit, & dictis mœrentia pectora mulcet.
O socij (neq; enim ignari sumus ante malorum)
O passi graviora! dabit deus his quoq; finem.
&c. Tandem sic Prosopopœiam claudit.
Talia voce refert.----

Eâdem figurâ licet mutis & inanimatis rebus sermonem dare: cuiusmodi illa sunt, in Catilinam, maiorum laterum, cum patriam loquentem orator inducit. *Si te* (ait) *parentes timerent atq; odissent tui, neque illos vlla ratione placare posses; vt opinor, ab eorum oculis aliquò concederes: nunc te patria, quæ communis est omnium nostrum parens, odit ac metuit, & iam diu de te nihil iudicat, nisi de paricidio suo cogitare. Huius tu neq; authoritatem verebere, neq; iudicium sequere, neq; vim pertimesces? quæ tecum* (Catilina) *sic agit, & quodammodo tacita loquitur. Nullum iam tot annos facinus extitit, nisi per te: nullum flagitium sine te: tibi vni multorum civium neces, tibi vexatio direptioq; sociorum impunita fuit ac libera: tu non solùm ad negligendas leges & quæstiones, verumetiam, ad ever-*

evertendas perfringendasq; valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, vt potui, tuli: nunc vero me totam esse in metu propter te vnum, quicquid increpuerit Catilinam timeri, nullum videri contra me consilium iniri posse, quod a tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quamobrem discede, atq; hunc mihi timorem eripe: si est verus, ne opprimar: sin autem falsus, vt tandem aliquando timere desinam. Hæc si tecum, vt dixi, patria loquatur, nonnè impetrare debeat, etiamsi vim adhibere non possit?
Hîc vides quam decorè & suscepta & deposita sit persona.

Sed satis de Prosopopœiæ schemate: quo, tanquam aliquo in scenis pegmate, quævis non solum hominum, sed etiam deorum persona a poetis effingitur. Quapropter isto poetico spiritu orator velut afflatus inprimis admirabilis est.

Cap. 29.

LOgismus sententiarum adhuc fuit: sequitur dialogismus, qui est in interrogatione & responsione. Interrogatio deliberatione & occupatione figuratur. Deliberatio est, cum varias tanquam consultationis rationes subinde interrogamus, cui, suspensis diutiùs audientiũ animis, aliquando responsio subiicitur inexpectata. Deliberatio est Aporia aut Anacœnosis.

APO-

6 *Ἀπορία addubitatio.* APORIA est deliberatio nobiscum. Pro Cluentio. *Equidem, quod ad me attinet, quò me vertam nescio: negem fuisse illam infamiam corrupti iudicij? negem illam rem agitatam in concionibus, iactatam in iudicijs, commemoratam in senatu? evellam ex animis hominum tantam opinionem, tam penitùs insitam, tam vetustam?* Responsio. *Non est nostri ingenij: vestri auxilij est (iudices) huius innocentiæ, sic in hac calamitosa fama, quasi in aliqua perniciosissima flamma, atque in communi incendio, subvenire.* Aeneid. 4.

En quid agam? rursusne procos irrisa priores
Experiar? Nomadumq́; petam connubia supplex,
Quos ego sum toties iam dedignata maritos?
Iliacas igitur classes, atque vltima Teucrûm
Iussa sequar?

Tandem responsio addubitationis sequitur.

Quin morere vt merita es, ferroque averte dolorem.

Cap. 30.

7 *Ἀνακοίνωσις communicatio.* ANACOENOSIS est deliberatio cum aliis: Pro Quint. *Quæro a te C. Aquili, L. Lucullе, P. Quintili, M. Marcelle: vadimonium mihi non obijt quidam socius & affinis meus (quicum necessitudo vetus, controversia de re pecuniaria recens intercedit) postulonè a prætore, vt eius bona possidere mihi liceat? an cū Romæ domus, vxor, liberi sint, domū*

potiùs

potiùs denunciem? quid est quod hac tandem de re vobis possit videri? Responsio communicationis sequitur. *Profectò si rectè bonitatem vestram atque prudentiam cognovi, non multum me fallit, si consulamini, quid sitis responsuri: primum expectare, deinde, si latitare ac diutiùs ludificare videatur, amicos convenire, quærere quis procurator sit, domū denunciare: dici vix potest, quam multa sint, quæ respondeatis ante fieri oportere, quam ad hanc rationem extremam ac necessariam devenire.*

CAP. 31.

ATque eiusmodi est dialogismus deliberationis: dialogismus occupationis sequitur, cū alieni cōsilii interrogationē occupamus, eiq; respōsionē subiicimus. Itaq; dialogismus hic à priore parte PROLEPSIS, à posteriore PROSAPODOSIS dicitur. Prolepsis Prosopopœiā cō iūctā habet: ideoq; aliàs obliqua aliàs directa est. PROLEPSIS OBLIQVA est, quæ habet imperfectā Prosopopœiā. Pro Amer. *Credo ego vos (iudices) mirari, quid sit quòd cum tot summi oratores hominesq; nobilissimi sedeant, ego potissimum surrexerim,* &c. Tandē Prosapodosis adhibetur. *Quæ me igitur res præter cæteros impulit, vt causā Sexti Roscij reciperem?* &c. Sic pro Cælio. *Si quis (iudices) forte nunc adsit ignarus legum, iudiciorum, consuetudinis*

8 Πρόληψις *occupatio.* Προσαπόδοσις *subiectio.*

 tudinis

tudinis nostra, Subiectio, *miretur profecto*, &c. Est Prolepsis hæc procemiis valde accõmodata. PROLEPSIS DIRECTA est, quę perfectã Prosopopœiã habet. Pro Coelio. *Dicet aliquis, Hac igitur est tua disciplina? sic tu instituis adolescẽtes? ob hãc causam tibi hunc puerũ parens cõmẽdavit & tradidit, vt in amore & voluptatibus adolescentiã suam collacaret? & hanc tu vitam & studia defenderes?* Prosapodosis succedit, *Ego siquis (indices) hoc robore animi, atque hac indole virtutis ac continentia fuit, vt respueret omnes voluptates, omnemq; vita sua cursũ in labore corporis atq; in animi contentione conficeret, quem non quies, non æqualium studia, non ludi, non convivia delectarent, nihil in vita expetendum putaret, nisi quod esset cum laude & cum dignitate coniunctum; hunc mea sententia divinis quibusdam bonis instructum atq; ornatum puto.* Dialogismus continuatior est pro Quint. *De re pecuniaria cupio contendere* (inquit orator) *Non licet.* Occupatio est consilii adversarii. *At ea controversia est.* Subiectio. *Nihil ad me attinet: causam capitis dicas oportet.* Occ. *Accusa vbi ita necesse erit.* Sub. *Nõ (inquit) nisi tu ante, novo modo, priore loco dixeris.* Occ. *Dicendum necessario est: præstituenda hora ad arbitrium nostrum: iudex ipse arcessetur.* Sub. *Quid tum? Tu aliquem patronum invenies, hominem antiqui officij, qui splendorem nostrum, & gratiam negligat? Pro me pugnabit L. Philippus, eloquentia, gravitate,*

tate, honore florentissimus civitatis : dicet Hortensius excellens ingenio, nobilitate, existimatione : aderunt autem homines nobilissimi ac potentissimi, quorum frequentiam & consessum non modo P. Quintius, qui de capite decernit; sed quivis, qui extra periculum sit, perhorrescat. Occ. Subiectio postrema Ironiam habet. *Hæc est iniqua certatio, qua tu huic, ne vbi consisteret quidem contra te, locum reliquisti.* &c.

Cap. 32.

ERgo hæ sunt interrogationis figuræ in deliberatione & occupatione. Responsio Epitrope & Synchoresi figuratur. 9

EPITROPE est, cum facti cuiuspiam licentia condonatur. Agrar. 2. *Si quid est quod indagâris, inveneris, ex tenebris erueris, quanquam iniquum est, tamen consume sanè, quoniam commodum est: quoniam tu quidem attulisti.* Aliquādo Ironia permiscetur. Æneid. 4.

Ἐπιτροπὴ permissio.

--- *Nunc & Iove missus ab alto*
Interpres divûm fert horrida iussa per auras.
Scilicet is superis labor est, ea cura quietos
Sollicitat: neque te teneo, neque dicta refello.
I: sequere Italiam ventis: pete regna per vndas.

Ironia in sequenti exemplo apertior est. Pro Flacco. *Litemus igitur Lentulo: parentemus Cethego: revocemus eiectos: nimiæ pietatis & summi amoris*

ris in patriam vicissim nos pœnas (si ita diis placet) sufferamus.

CAP. 33.

10 *Συγχώρησις concessio.*

SYNCHORESIS est, cùm dictũ aliquod aut argumentum condonatur. Verr. 7. *Sit sacrilegus, sit fur, sit flagitiorum omnium vitiorumque princeps: at est bonus imperator.* AEneid. 10.

Italiam petijt fatis authoribus: esto.

AEneid, 7.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.
Non dabitur regnis (esto) prohibere Latinis:
At trahere, atque moras tantis licet addere rebus.

Delectat hoc ornamentũ in oratione præcipuè, cùm id concedimus, quod ei, cui conceditur, nocet: vt sępè fit in contentionibus & controversiis. Pro Ligario, *Habes igitur, Tubero, (quod est accusatori maximè optandum) confitentem reum: sed tamen hoc ita confitentem, se in ea parte fuisse qua te, Tubero, qua virum omni laude dignum patrem tuum. Itaque priùs de vestro delicto confiteamini necesse est, quàm Ligarij vllam culpam reprehendatis.*

Epilogus elocutionis. Atque hæc de ornamentis elocutionis: quæ quo plura cõcurrerint, eo pleniorem ornatũ orationis efficiant necesse est: vt in illo exemplo Ligarianæ defensionis: *Certè contra ipsum Cæsarem est congressus armatus. Quid enim, Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille*

mucro

mucro petebas? quis ſenſus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Hîc Metonymiæ variæ ſunt: *gladius, armorum*, pro ſubiecto *homine*: ſed Metaphoræ ſunt illuſtriores, *ardor*, in primiſque illæ ſenſum & actum tribuentes rebus inanimatis, *gladio, mucroni, armis; agebat, petebat, ſenſus*: tum Synecdochæ, *mucro*, pro *gladio*, *latus* pro *toto homine*: tum in verbis, *agebat, petebat, cupiebas optabas*, ſunt Epiſtrophæ finis: denique in ſententia tota eſt Apoſtrophe vehementis & inſtantis interrogationis. Quibus omnibus troporum figurarumq́ue generibus ſic vſus orator eſſe dicitur, vt Cæſari quamvis & iudici & adverſario, tamen velut incantato & ſtupefacto, color variè mutatus ſit, & libelli quidam è manibus exciderint. Illa videlicet Platonis γοητεία fuit, illaq; flexanima dominaq; ſummi imperatoris oratio.

RHETORICÆ LIBER SECVNDVS DE PRONVNTIATIONE.

CAP. I. DE PRAESTANTIA PRONVNTIATIONIS.

Locutionis (quæ prima pars facta est artis Rhetoricæ) præcepta in tropis & figuris exposita sunt: veniamus ad pronuntiationem, partem alteram institutæ artis & doctrinæ.

Pronuntiatio est apta elocutionis enuntiatio: elocutione certè ipsa multo præstantior, & efficacior.

Huic primas dedidisse Demosthenes dicitur, cum rogaretur, quid in dicendo esset primum: huic secundas: huic tertias. Quo mihi melius illud ab AEschine dictum videri solet, qui cum propter ignominiam iudicii cessisset Athenis, & se Rhodum contulisset; rogatus à Rhodiis, legisse fertur orationem illam egregiam, quam in Ctesiphontem contra Demosthenem dixerat: qua perlecta, petitum est ab eo postri die, ut legeret illam etiam, quæ contrà a Demosthene pro Ctesiphonte est edita: quam cum suavissima & maxima voce legisset, admirantibus omnibus, Quantò, inquit, magis admiraremini, si audissetis ipsum? Ex quo satis significavit, quantum esset in actione, qui orationem eandem aliam esse putaret actore mutato. Cuius etiam rei magnum argumentum Hortensius est; diu princeps oratorum, postea æqualis Ciceroni, perpetuo autem secundus: cuius tamen scripta tam longè absuerunt

ab

ab illa vivæ eloquentiæ fama; ut appareret, aliquid placuisse eo dicente, quod posteà legentes non invenerint. Quamobrem in hanc inprimis Rhetoricæ partem omnia illa Platonis probra iustissimè conferentur: omnesque ἀφροσύνας, κομμώσεως, κολακείας, γοητείας, ψυχαγωγίας insidiæ in hac vna parte reperientur.

CAP. II. DE VOCE ET PROlatione.

PArtes pronuntiationis duę sunt: vox, vnde prolatio (quę communi nomine pronuntiatio dicitur) & gestus, vnde actio.

Atque harum partium altera ad aures, altera ad oculos attinet: per quos duos sensus, ad animum omnis ferè cognitio pervenit. Sed de voce priùs: cuius bonitas optanda quidem nobis est primùm: deinde quæcunque ea fuerit, tuenda & exercenda: sic vt omnia quæ proferentur, sono vocis rebus quæ dicuntur accõmodato proferantur.

Vocis autem vnum est generale præceptum, ne sit gravissima, neve acutissima. Nam submisso 1
illo murmure debilitatur omnis intentio: contra autem dicere omnia clamosè insanum est. Itaq; in mediis inter imum summumque spatiis est consistendum: in quibus crebra debet esse vocis 2
mutatio. Nũc enim acriori contẽtione ascendere, nunc etiam sonorum tanquã gradibus descendere iuvat. Hæc varietas, & hic per omnes sonos vocis cursus, & se tuebitur, & actioni afferet suavitatem. Ista est æquabilitas, cui contrariam

μονοτονίαν Quintilianus cum Cicerone valdè fugiendam censet. Submisſiori autem voce orationem auſpicari, hinc gradatim aſcendere utile & ſuave eſt. Nam à principio clamare, agreſte quiddam eſt. Sed enim vocalis huius varietatis moderatrix eſſe debebit animi cogitatio. Hęc enim ſumma cauſa eſt pronuntiationis, vt vox ſit animi interpres & nuntia. Sunt enim voces ut nervi in fidibus: atque ita ſonant, ut a motu animi ſunt pulſę.

CAP. III. DE VOCE IN ſingulis verbis.

1 RAtio igitur vocis erit in ſingulis verbis, vel in tota ſententia. De verborum autem ſingulorum pronuntiatione ita Quintil. pręcipit: Proponamus nobis (ait) illud Ciceronis in oratione nobiliſsima pro Milone principium: nonne ad ſingulas penè diſtinctiones, quamvis in eadem facie, tamen quaſi vultus mutandus eſt? *Etſi vereor (iudices) ne turpe ſit pro fortiſſimo viro dicere incipientem timere*; Etiamſi eſt toto propoſito contractũ atq; ſummiſſum, quia & exordium eſt, & ſollicitũ exordium; tamen fuerit, neceſſe eſt, aliquid plenius & erectius, dũ dicit, *pro fortiſſimo viro*: quàm cum, *Et ſi vereor*, & *turpe ſit*, &

&*timere*. Iam ſecunda reſpiratio increſcat oportet, & naturali quodam conatu, quo minùs pavidè dicimus quæ ſequuntur, & quo magnitudo animi Milonis oſtenditur. *minimeq́, deceat, cùm Titus Annius ipſe magis de Reipublica ſalute, quàm de ſua perturbetur*, Deinde quaſi obiurgatio ſui eſt, *me ad eius cauſam parem animi magnitudinem afferre non poſſe*: Tum invidioſiora, *tamen hæc novi iudicij nova forma terret oculos*. Illa verò iam penè apertis (vt aiunt) tibiis: *Qui quocunq́ incideriut, veterem conſuetudinem fori, & priſtinum morem iudiciorum requirunt*. Nam ſequens latum etiam atq; fuſum eſt: *Non enim corona conſeſſus veſter cinctus eſt, vt ſolebat*. Quod notavi, vt appareret, non ſolum in membris cauſæ, ſed etiam in articulis eſſe aliquam pronuntiandi varietatem: ſine qua nihil neque maius, neque minus eſt. Hæc Quintilianus de pronuntiatione ſingularum vocum: in quo troporũ genera, ſi qua ſunt actuoſa, reluceant neceſſe eſt. Non enim aliter Ironia, neque Metaphora illuſtrior & animoſior intelligeretur. Similis eſt in verborum figuris pronuntiatio.

Ratio vocis in tropis.

Ratio vocis in figuris dictionis.

Litigat & podagra Diodorus, Flacce, laborat:
Sed nil patrono porrigit, hæc chiragra eſt.

Hîc enim *podagra* & *chiraga*, voces nempe quibus inſidet figura, præcipua quadam præ reliquis emphaſi proferendæ ſunt. Par eſt in cæteris

teris ratio.

Ipsa sonant arbusta, deus, deus ille, Menalca.
Te dulcis coniux, te solo in littore secum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Certus locus, certa lex, certum tribunal.

Vbi *deus* bis, *te* quater expressa, & *Certus, certa, certum* eandem obtinent prosodiam.

CAP. IV. DE VOCE IN tota sententia.

SEquitur pronuntiatio totius sententiæ: in qua figuræ sententiarum, affectusq; omnes comprehenduntur.

Atque hic cantus ille est, quem Tullius & Fabius Demosthenem & Aeschinem significasse dicunt, cum vocis flexiones & inclinationes invicem exprobrarent, non ideo improbandas: cum enim vterq; alteri obiiciat, palam est vtrumque fecisse.

Est autē intendendæ vel remittēdę vocis in oratione tota, quæ est in verbis singulis, prosodia. A-
1 cutæ exemplum est pro Lig. *Vide Cæsar, quam non reformidem: quanta lux tuæ liberalitatis & sapientiæ mihi apud te dicenti oboriatur. Quantum potero voce contendam, vt hoc populus Romanus exaudiat. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam ex magna parte, nulla vi coactus, iudicio meo ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ erant sumpta contra te*: & hanc orator ipse contentionem vocis prædixit. Est

acu-

acuminis diversa vox, & penè extra organum, cui Græci nomen amaritudinis dederunt, supra modum ac penè naturam vocis humanæ acerba: vt cum populus acclamatione adversa Cic. pro Rabirio agentem turbaret: *Nihil* (ait) *me clamor iste commovet, sed consolatur: cùm indicat esse quosdam cives imperitos, sed non multos. Nunquam (mihi credite) pop. Rom. hic qui silet, Consulem me fecisset, si vestro clamore perturbatũ iri arbitraretur.* Quanto iam levior est acclamatio? *Quin continetis vocem, indicem stultitiæ vestræ, testem paucitatis?* Prima illa sunt lentiora: postrema vocis amaritudinem illam habent. Exemplum gravis & plenæ vocis est Phil. 2. *Si inter cœnam in tuis immanibus poculis accidisset, quis non turpe duceret? In cœtu verò populi Romani publicum negotium gerens, magister equitum, cui ructare turpe esset, is vomens frustis esculentis vinum redolentibus, gremium suum, & totum tribunal implevit.* In redditione collationis, producenda sunt omnia, trahendæ vocales, aperiendæ fauces, quo maior quam antea fœditas exprimatur. Vocis autem circumplexę & moderatæ exemplum est pro Lig. *Quid enim Tubero, tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?*

2

3

CAP.

CAP. V. DE VOCE AFFECtuum singulorum.

ATque hæc communia affectuum ferè omnium: specialia quædam sunt in singulis affectibus, quorum pulsum tactumque voces
1 exprimunt. In miseratione vox erit flexibilis, plena, interrupta, flebilis: vt in illo Gracchanæ orationis loco: *Quò me miser conferam? quò vertam? in Capitoliumne? at fratris sanguine redundat: an domũ? matrémne vt miserã lamentãtemq; videã, & abiectã?* Quæ à Graccho Tullius ait acta sic esse oculis, voce, gestu; inimici vt lachrymas
2 tenere nõ possent. In iracundia vox cõtraria est, acuta, incitata, crebrò incidens. Philip. 2. *O praclaram illam eloquentiam tuam, cum es nudus concionatus! Quid turpius? quid fœdius? quid supplicys omnibus dignius? num expectas dum te stimulis fodiam? Hac te, si vllam partem habes sensus, lacerat; hac te cruentat oratio. Vereor ne imminuam summorum virorum authoritatem & gloriam: dicam tamen dolore commotus: Quid indignius, quàm vivere eum qui imposuerit diadema; cum omnes fateantur iure interfectum esse, qui abiecerit?* Talem vocem requirit reticentia illa:

Iam cœlum terramq; meo sine numine, venti, &c.

In metu & verecundia contractus & hæsitans

sonus

sonus est. Terent. Eun.

Totus, Parmeno, tremo horreoq; , postquam aspexi hanc. Talis vox Ciceronis fuit in plerisque exordiis, vt pro Deiotaro etiam significatur: *Cùm in omnibus causis gravioribus C. Cæsar, initio dicendi commoveri soleam vehementiùs, quàm videtur vel vsus, vel ætas postulare; tum in hac causa ita me multa perturbant, vt quantum mea fides studij meì afferat ad salutem regis Deiotari defendendam, tantum facultatis timor detrahat.* In voluptate, tenerum, lene, effusum, hilaratum vocis genus optatur. Qualis est illa vox AEneæ, pictum in tapetis Troiæ excidium intuentis, 4

Constitit, & lachrymãs, Quis iã locus, inquit, Achate,
Quæ regio in terris nostri non plena laboris?
En Priamus: sunt hîc etiam sua præmia laudi:
Sunt lachrymæ rerum, & mentem mortalia tangunt.
Solve metus: feret hæc aliquam tibi fama salutem.

Dolor sine commiseratione, grave quiddam & imo pressu ac sono obductum requirit. In Pison. 5
Meministinè, cœnum, cùm ad te quinta ferè hora cum C. Pisone venissem, nescio quo è gurgustio te prodire, involuto capite soleatum? & cum isto ore fœtido teterrimam nobis popinam inhalasses, excusatione te vti valetudinis, quod diceres vinolentis te quibusdam medicamentis solere curari? quam nos causam cùm accepissemus, (quid enim facere poteramus) paulisper stetimus in illo ganearum tuarum nidore atq; fumo:

vnde

vnde tu nos, cum improbissimè respondendo, tum turpissimè eructando, eiecisti? In blandiendo, satisfaciendo, rogando, levis vox & summissa est: AEneid. 4.

6

Menè fugis? per ego has lachrymas, dextrāq; tuā, te
(Quando aliud mihi iam misera nil ipsa reliqui)
Per connubia nostra, per incœptos hymenaeos:
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quidquam
Dulce meum; miserere domus labentis, & istam
Oro (si quis adhuc precibus locus) exue mentem.

Atque hæc de vocis & in singulis verbis, & in totis affectibus moderatione: ad quam exercendam, optimum esse censet Fabius ediscere quam maximè varia, quæ flexus omnes habeant: eaque quotidie ita dicere, vt agimus: vt simul in omnia paremur. Sic Cicero vitium huic moderationi contrarium emendavit. Omnia enim sine remissione, sine varietate, vi summa vocis, & totius corporis contentione dicebat. Sed peragrata Græcia & Asia, omnium generum Rhetoribus auscultatis, & ad hoc remedium adhibitis, tandem non modò exercitatior, sed propè mutatus rediit.

CAP. VI. DE GESTV ET actione.

HActenus de voce: actionis lex & gestus superest (quam Quintilianus chironomiam appellat) virtutis multò maioris, quàm vlla vox esse possit.

In iis enim omnibus, quæ sunt actionis, inest quædam vis

à natura data: quare etiã hac imperiti, hac vulgus, hac denique barbari maximè commoventur. Verba neminem movent, nisi eum, qui eiusdem linguæ societate coniunctus est: sententiæq; sæpè acutæ non acutorum hominum sensus prætervolant. Actio autem, quæ præ se motum animi fert, omnes movet: iisdem enim omnium animi motibus concitantur, & eos iisdem notis, & in aliis agnoscunt, & in seipsis iudicant. Argumento magno est pantomimus, qui solo gestu, sine voce, omnia spectantibus significat: vt gestus in tanta, per tot gentes, linguarum diversitate, tanquam communis hominum sermo esse videatur. Imò verò etiam bestiarum, quæ signis affectus suos enuntiant: quin etiam rerum inanimatarum: sic enim picturæ & imagines tacitè loquuntur. Itaque gestus, sermo corporis & eloquentia rectê à Cicer. nominatur: in eoque summum studium duo summi oratores Demosthenes & Cicero posuere. Demosthenes speculum grande intuens, componebat actionem & gestum corporis: & quamvis fulgor ille sinistras imagines redderet; suis demum oculis quod efficeret, credidit. Quinetiam Satyrum histrionem ad eas artes magistrum adhibuit. Et Cicero histrionibus quoque huius doctrinæ magistris Roscio comœdo, & Æsopo tragœdo vsus est. Chironomiam verò Quintilianus author est ab heroicis vsque temporibus repetitam, ab ipso etiam Socrate probatam, à Platone quoque in parte civilium positam virtutum.

Lex vna hîc summa est, vt omnes vocis flexiones subsequatur gestus.

CAP

CAP. VII. DE GESTV TOtius corporis.

TRunco totius corporis orator se ipsum moderetur, & virili laterum flexione, non gesticulatione scenica: actionemque magis ad sensus, quàm ad verba accomodet. Status verò corporis sit secundum naturam erectus & excelsus. Etenim natura

Os homini sublime dedit, cœlumq; tueri
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Contraria autem mutatio & vacillatio, quàm indecora sit, Curionis motus ille argumento est, quem & Iulius (vt est in Bruto) perpetuum notavit, *cum ex eo in vtramq; partem toto corpore vacillante quæsivit, quis loqueretur e lintre: & Cn. Sicinius homo impurus, sed admodum ridiculus: is, cum Tribunus pleb. Curionem & Octavium Consules produxisset, Curioque multa dixisset sedente Cn. Octavio collega, qui devinctus erat fasciis, & multis medicamentis, propter dolorem artuum, delibutus; Nunquam, inquit, Octavi, collegæ tuo gratiam referes: qui nisi se suo more iactavisset, hodie te istîc muscæ comedissent.*

CAP.

CAP. VIII. DE GESTV CAPItis, frontis, & oculorum.

ATq; hæc de corporis vniversi gestu. Partium item sua quædam ratio est, & quidem præcipua capitis, cum illo corporis statu consentientis. Demisso capite humilitas & modestia 1
significatur: & hoc gestu poeta verecundiam reginæ exprimit. Aeneid. 1.
Tum breviter Dido vultum demissa profatur.
Eundem modestiæ gestum proponit Homerus Vlyssis exemplo: quem dicit stetisse oculis in terram defixis, immotoque sceptro; priusquam illam eloquentiæ procellam effunderet: eoque gestu par est Ciceronis timorem in principiis significatum esse: quinetiam id testificatur oratione illa: *Cum in omnibus causis* C. *Cæsar*, &c. Aspectus 2
vertitur eódem, quò gestus corporis: exceptis, quę aut damnanda, aut removenda sunt, vt videamur aversari. Aeneid. 3.

——*Dij talem terris avertite pestem.*

Aeneid. 1.——*Haud equidem tali me dignor honore.*
Solo tamen capite gestum facere, aut frequen- 3
ter facere, vitiosum scenicis doctoribus visum
est. Frontem ferire in dolore, Ciceroni videtur 4
oratorium, Fabio autem scenicum. Sed in ore 5
ac vultu sunt omnia: in eo autem ipso domi-

natus est omnis oculorum. Vultus enim ima-
6 go est animi, indices oculi. Quare cum effeceris ne quid ineptum aut vultuosum sit, tum oculorum magna debet esse moderatio: qui, quot animi motus sint, tot significationes, & communicationes habent.
7 Narium, labrorum, menti, cervicum, humerorum vitia magis notantur.

Humeros iactabat Demosthenes: sed hoc vitium ita dicitur emendasse: vt cum in angusto quodam pulpito stans diceret, hasta humero dependens immineret; vt si calore dicendi vitare id excidisset, offensatione illa commoneretur.

CAP. IX. DE GESTV BRAchii, manus, digitorum.

1 AT brachium proceriùs proiectum, quasi quoddam telum orationis est: continuosq; ac decurrẽtes locos maxime decet, & cum speciosius quiddam vberiusque dicendum est: sicut illud, *Saxa atq; solitudines voci respondent*: expatiatur in latus, & ipsa quodammodo se cum militari isto gestu fundit oratio.
2 Sinistrum vero brachium, si quid eo agendum sit, eousque allevandum est, vt quasi normalem angulum faciat.
3 Manus autem minus arguta, digitis subsequens verba, non exprimens, tantum potest, vt sine hac trunca videatur actio. Nam cæteræ partes

 Geſtus

tes loquentem adiuvant: manus propè ipſa loquitur. Hinc Perſianum illud Satyr. 4.

Ergo vbi commota fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ
Maieſtate manus.

Siniſtra autem ſola nunquam geſtum facit: dex- 4
træ ſeſe frequenter accommodat. Sic iunctis manibus Aporia illa Gracchana agenda eſt: *Quò me miſer conferam?* &c. Quantus verò ſit iunctarum manuum geſtus, exemplum poetæ demonſtrat, Aeneid. 1.

Ingemit, & duplices tendens ad ſydera palmas
Talia voce refert: O terq; quaterq; beati,
Queis ante ora patrum Troiæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere!---

Hîc poeta geſtum præmonſtravit. Manus vero 5
complodere eſt ſcenicum. Atque hæc de vniverſa manu: in cuius digitis ſingularis geſtus qui-
dam eſt: atque ille in primis maxime communis, 1
quo medius digitus in pollicē contrahitur expli-
catis tribus: & geſtus eſt inſtantior: & tribus pol- 2
lice preſſis, index ille, quo Craſſum in exprimendo animi dolore atque impetu ſcienter v-
ſum ſignificat Antonius, explicari ſolet. Is in I
exprobrando & indicando (vnde ei nomen eſt) alternata ac ſpectante humerum manu, paulum
inclinatus affirmat: verſus in terram vrget: ali- II
quando pro numero vnitatis eſt. Eſt autem & III

ille verecundæ orationi aptiſsimus, quo quatuor primis leviter in ſummum coeuntibus digitis, non procul ab ore aut pectore fertur ad nos manus, & deinde prona ac paululum prolata laxatur. Quintilianus credit hoc modo cœpiſſe Demoſthenem in illo pro Cteſiphonte timido ſummiſſoque ptincipio: ſic item formatam Ciceronis manum, cum diceret, *Si quid eſt in me ingenij (iudices) quod ſentio, quam ſit exiguum*, &c. Atque digitorum geſtus tam inſignis eſt.

CAP. X. DE GESTV PECTORIS, femoris, pedis.

1 IN cæteris vitia fere notata ſunt: vt pectus ac
2 ventrem proiicere: cædere etiam pectus Fa-
3 bio ſcenicum eſt. At femur ferire (quod Athe-
nis primus feciſſe creditur Cleon) vſitatum: &
indignatos decet, & excitat auditorem. In pedi-
4 bus vero ſtatus & inceſſus obſervatur. In dex-
trum ac lævum latus vacillare, alternis pedibus
5 inſiſtendo, ridiculum eſt. Supploſio tamen pe-
dis in contentionibus & incipiendis & finien-
6 dis eſt opportuna. Inceſſus permiſſus eſt orato-
ri; ſed rarus, & tantum in cauſis publicis, vbi ſug-
geſtum amplum & ſpatioſum eſt: vbi etiam
multi ſunt iudices: proindeq; in ſenatu, vbi plu-
7 res, & in concione, vbi longè plurimi. Diſcur-

ſare

ſare tamen ineptiſsimum: vrbaneq; Flavius Virginius interrogavit de quodam ſuo antiſophiſta quot millia paſſuum declamaſſet.

Atq; hæc de corporis geſtu: qui magnis oratoribus inſtrumentum eloquentiæ prorſus admirabile fuit. Quin adverſus oratores, huius ipſius artificii faſtidioſos contemptores, argumentum hinc ſumptum eſt. Nam cum Tullius adverſus Callidium diceret, pro argumento refutationis poſuit, quod veneni ſibi comparati cauſam tam ſolutè egiſſet, tam leviter, tam oſcitanter, tam ſine corporis geſtu. *Tu Marce Callidi* (inquit) *niſi fingeres, ſic ageres? præſertim cum iſta eloquentia, alienorum hominum pericula defendere acerrimè ſoleas, tuum negligeres? vbi dolor? vbi ardor animi, qui etiam ex infantium ingenijs elicere voces & querelas ſolet? nulla perturbatio animi: nulla corporis: frons non percuſſa: non femur: pedis (quod minimum eſt) nulla ſupploſio. Itaq; tantum abfuit vt inflammares noſtros animos, ſomnum iſto loco vix tenebamus.* Sic Tullius Callidium in ipſo foro, tanquam in aliquo Rhetoricæ ludo condiſcipulum, non ſatis in arte, quam profiteretur, attentum & conſideratum vellicavit.

FINIS.

